

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

OLGA HAJDUKOVÁ

IV. ročník – prezenční studium

Obor: občanská výchova – německý jazyk

REGIONÁLNÍ KONFLIKTY SOUČASNOSTI

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. David Hampl, Ph.D.

OLOMOUC 2009

Děkuji vedoucímu své diplomové práce, Mgr. Davidovi Hamplovi, Ph.D. za ochotu, účinnou pomoc a poskytnuté konzultace.

Olga Hajduková

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu a zdroje, z kterých jsem čerpala.

V Olomouci dne 29. března 2009

.....

OBSAH

ÚVOD	6
1 KONFLIKTY A JEJICH TYPOLOGIE	9
1.1 Vymezení pojmů.....	9
1.2 Typologie konfliktu.....	11
1.3 Stádia a průběh konfliktu.....	16
2 ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ	19
2.1 Oblasti zkoumání konfliktů.....	19
2.2 Projekty a organizace zabývající se řešením konfliktů...	20
2.3 Prevence konfliktů.....	23
2.4 Postkonfliktní rekonstrukce.....	25
2.5 Řešení konfliktů z etnického hlediska.....	27
3 HLAVNÍ KONFLIKTNÍ OBLASTI SOUČASNOSTI	32
3.1 Charakteristika konfliktů současnosti.....	32
3.2 Balkánský transregion.....	35
3.3 Kavkazsko-kurdistánský transregion.....	42
3.4 Středoasijský transregion.....	47
3.5 Indo-čínský-myanmarský transregion.....	49
3.6 Africký transregion.....	51

4 VYBRANÉ KONFLIKTY A JEJICH ANALÝZA.....	54
4.1 Řecko-turecký konflikt na Kypru.....	54
4.2 Gruzínsko-abcházský konflikt.....	64
4.3 Shodné znaky analyzovaných konfliktů.....	71
4.4 Analýza konfliktů v aplikaci na teoretické poznatky.....	74
4.4.1 Typologie analyzovaných konfliktů.....	74
4.4.2 Řešení analyzovaných konfliktů.....	76
4.4.3 Řešení analyzovaných konfliktů z etnického hlediska..	77
4.4.4 Stádia a průběh konfliktů.....	78
5 PERSPEKTIVY VE VÝVOJI A ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ	
V 21. STOLETÍ.....	81
Závěr.....	84
Přílohy.....	86
Seznam použité literatury a el. zdrojů.....	96

ÚVOD

Existence a vývoj konfliktů ve světě jsou ovlivněny samotným vývojem lidstva. Konflikty se v průběhu historie změnily v souvislosti s technickým, sociálním a intelektuálním vývojem v konflikty s mnohem složitější sociální provázaností a masivním využitím techniky. Vedle těchto faktorů však stále nejdůležitější roli hraje člověk. Právě ten, ať již se jedná o jednotlivce či skupinu, je iniciátorem a prvotním zdrojem konfliktů. Příčiny konfliktů vycházejí totiž z potřeb a zájmů člověka. Mezi nejčastější patří v současnosti náboženské, územní, etnické, mocenské či konflikty o nerostné zdroje. V dnešních konfliktech se odráží surovost, agresivita a bezcitnost člověka. Za hlavní příčiny, které vedou k upřednostňování násilných forem řešení před nenásilnými, můžeme považovat: sobeckost člověka, jeho touhu po moci, zisku, netolerantnost, neschopnost uzavírat kompromisy, mstivost a přesvědčení člověka, že násilí je jediným a osvědčeným způsobem jak dosáhnout svých cílů. Konflikty ve světě neustále přetrvávají, vyvíjí se a mají ve větší či menší míře celosvětový dopad. A právě jejich nepředvídatelnost a složitost neumožňuje s jistotou říci, jak se budou dále vyvíjet a jak dopadnou.

Cílem této diplomové práce je poukázat na problematiku konfliktů ve světě, zdůraznit existenci různých hledisek chápání konfliktů a jejich řešení, charakterizovat hlavní konfliktní oblasti současného světa, analyzovat vybrané konflikty a upozornit tím na jistou analogii či podobnost zdánlivě odlišných konfliktů ve světě a v neposlední řadě nastínit perspektivy v jejich vývoji a řešení. Stanovila jsem hypotézu: *Konflikty ve světě vykazují určité shodné znaky a na jejich základě lze najít analogii v průběhu výše zmíněných konfliktů.* (Tato hypotéza bude ověřena v kapitole 3). V práci jsem použila metodu

deskriptivně-analytickou, kdy jsem na základě popisů faktických údajů vytvořila analýzu zkoumaných konfliktů a na základě induktivní metody vytyčila obecnou analogii průběhu daných konfliktů.

V první kapitole diplomové práce se budu zabývat teoretickým vymezením pojmů konflikt a jeho typologií z různých hledisek. V druhé kapitole budu věnovat pozornost možným strategiím řešení konfliktů, organizacím, které se jejich řešením zabývají, fungováním postkonfliktní rekonstrukce a strategiemi prevence konfliktů. Ve třetí kapitole nastíním, jak se konflikty v čase a prostoru mění a vymezím základní charakteristiky současných konfliktů. Dále se pokusím charakterizovat konfliktní oblasti současnosti a některé konflikty v daných oblastech. Podrobněji se zaměřím na konflikt v Kosovu. Ve čtvrté kapitole se budu zabývat kyperským a gruzínsko-abchazským konfliktem, které se pokusím analyzovat a vzájemně srovnat. V páté kapitole nastíním určité perspektivy a tendence vývoje konfliktů v budoucnosti.

K tomuto tématu existuje poměrně rozsáhlá literatura, a proto bylo obtížné vybrat z takového množství jen určitý počet publikací. Pro první a druhou kapitolu byly zvláště podnětné práce autorů Š.Waisové, která se ve své publikaci *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* zaměřuje především na problematiku možnosti řešení konfliktů, postkonfliktní rekonstrukci a možnosti prevence konfliktů. Dále publikace *Etnické konflikty* od F. Tesaře, který pojímá konflikty především z etnického hlediska. Tematika hlavních konfliktních oblastí a jednotlivých konfliktů je podrobně zpracována v monografiích V. Baara, *Národy na prahu 21. Století: emancipace nebo nacionalismus?*, P. Hradečného, *Řekové a Turci. Nepřátelé nebo spojenci?*, V. Vaňury, *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*, a M. Šlachty, *Ohniska napětí ve světě*. Publikace V. Baara poskytuje obecný přehled hlavních konfliktních oblastí

současnosti a konfliktů v těchto oblastech, kde je kromě faktických informací poukázáno i na pozadí konfliktů. Pro obecný přehled konfliktů v současnosti slouží rovněž publikace M. Šlachty. Publikace P. Hradečného se zabývá řecko-tureckými vztahy a v jejich rámci kyperským konfliktem. Kniha V. Vaňury se zabývá konflikty probíhajícími v postkomunistickém prostoru.

1 Konflikty a jejich typologie

1.1 Vymezení pojmů

Existence různých národů a států a jejich vzájemná nerovnováha jsou příčinou vzniklých či vznikajících zón nestabilit¹ ve světě, jejichž důsledkem může být vzájemný konflikt. Tento konflikt, do něhož vstupuje dva nebo více aktérů, má odlišné příčiny, průběh i cíle. Proto, aby bylo možné lépe pochopit problematiku konfliktů ve světě, je třeba definovat si pojem konflikt. Slovo konflikt je odvozeno z latinského slova „confligo“, jehož význam lze přeložit jako „narážet, udeřit“. Toto slovo si do dnešní doby uchovalo význam „prát se“ a „pranice“, „srážka někoho s někým“.²

Definovat konflikt je velice obtížné, neboť se nám v současné době nabízí mnoho definic konfliktů, které se na ně dívají z různých úhlů pohledu. Uvádím zde jen některé. Řešení konfliktů³ chápe konflikt jako: „*Druh činnosti, která nemusí nutně obsahovat prvky ozbrojeného násilí (propaganda, diplomacie, demonstrace, bojkot, sankce).*“⁴ Z hlediska pohledu mezinárodních vztahů se konflikt vymezuje jako: „*Sociální situace, která vzniká, pokud dva či více aktérů, z nichž minimálně jeden je státem, usiluje o získání téhož statku v oblasti národních hodnot a témat a tento statek nestačí k uspokojení základních potřeb všech aktérů.*“⁵ Ze sociologického hlediska se rozlišují tři druhy mezilidských interakcí, kterými jsou spolupráce, soutěž a konflikt. Vzájemná spolupráce umožňuje skupinám či jednotlivcům dosáhnout

¹ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002, s. 11.

² TESAR, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 24-25.

³ Řešení konfliktů je komplexní přístup, který čerpá z oborů mezinárodních vztahů, bezpečnostních studií a výzkumu míru. Zaměřuje se především na zkoumání jednání a chování zneprátených stran. Za hlavní cíl si klade minimalizaci použití násilí, dosažení udržitelnosti řešení v dlouhodobém časovém horizontu a překonání násilí mezi stranami konfliktu.

⁴ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 35.

⁵ Tamtéž, s. 36.

určitého cíle. Tohoto cíle se dá také dosáhnout při soutěži, ale zde je kladen důraz pouze na prosazování osobních zájmů a vlastní blaho. V každé společnosti existují pravidla, která se dodržují a zaručují tak předvídatelnost možné vzájemné soutěže. Jestliže se tato pravidla pro jednoho z aktérů soutěže stanou omezujícími, soutěž se změní v konflikt, jehož jediným cílem je eliminace protivníka. Tento sociologický pohled na mezilidské interakce, který říká, že konflikt se vyvíjí ze soutěže, kde přestávají platit obecná pravidla pro obě skupiny, můžeme aplikovat i na oblast konfliktů, kdy se z řady spoluprací mezi zeměmi vyvinulo nepřátelství či vzájemný konflikt. Podle databáze KOSIMO⁶ představuje konflikt: *„Situaci vzájemně odlišných zájmů v oblasti národních hodnot a témat (nezávislost, právo na sebeurčení, hranice a území). Konflikt musí probíhat minimálně mezi dvěma stranami (státy, skupinami států, organizacemi nebo organizovanými skupinami), musí trvat určitou dobu a musí mít určitý obsah. Strany konfliktu jsou rozhodnuty prosazovat svůj zájem a dosáhnout vítězství. Minimálně jedna ze stran musí reprezentovat organizovanou státní moc.“⁷*

Z uvedených definic se nám může jevit jako nejkompexnější poslední definice, která bere v úvahu, na rozdíl od ostatních výše uvedených definic, všechny důležité prvky, jež konflikt obsahuje. Jedná se o aktéry konfliktu, dobu trvání konfliktu a cíle, kterých má být dosaženo.

⁶ Databáze KOSIMO (též COSIMO) funguje v rámci HIIK (Heidelberg Institute of International Conflict Research), který se zabývá zaznamenáváním a zkoumáním vnitrostátních a mezistátních konfliktů. Databáze KOSIMO obsahuje údaje o politických konfliktech od roku 1945 po současnost. HIIK také každoročně vydává zprávu Konfliktbarometer, která popisuje trendy ve vývoji, stupňování a řešení konfliktů ve světě.

⁷ Waisová, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 41. citováno podle Konfliktbarometer 2001:2.

1.2 Typologie konfliktu

Ve světě probíhá celá řada konfliktů, které mají různé příčiny, průběh a povahu. Z tohoto důvodu je zde snaha vytvořit určitou typologii, do které by se konflikty mohly zařadit. Tyto snahy ovšem komplikuje fakt, že konflikt je dynamický proces, který se neustále mění a vyvíjí a jeho dynamiku ovlivňuje celá řada faktorů. Jednu z poměrně komplexních typologií nabízí Š. Waisová, která konflikt rozděluje:

1. „Podle jeho umístění v mezinárodním systému na:

- a) *vnitrostátní konflikt (nevládní či opoziční skupina se staví proti oficiální vládě v daném státě)*
- b) *vnitrostátní konflikt pod vnějším tlakem (zapojují se do něj ekonomicky či politicky jiné státy)*
- c) *konflikty mezinárodní (do konfliktu je zapojeno dva či více států a odehrávají se v mezinárodním systému)*

2. *Podle prostředků, které se v konfliktu využívají na:*

- a) *násilné*
- b) *nenásilné*

3. *Podle druhů zájmů jednotlivých aktérů konfliktu na:*

- a) *konflikty teritoriální (jedná se o územní spory)*
- b) *konflikty mocensko-politické (získání a udržení moci)*
- c) *konflikty ideologické (vznikají na ideologickém základě)*
- d) *konflikty ekonomické (konflikty o zdroje).“⁸*

⁸ Tamtéž, s. 39-40.

Další typologii podle míry použitého násilí nabízí KOSIMO, která dělí konflikt na: „*latentní konflikty, krize (mají převážně nenásilný průběh), vážné krize (mají převážně násilný průběh) a války (dlouhodobý projev organizovaného ozbrojeného násilí přibližně stejně silných protivníků, kteří jsou vystaveni materiálním i lidským ztrátám)*“.⁹ V této souvislosti zaznamenala také nárůst latentních konfliktů a krizí ve světě a pouze pozvolný nárůst válek a vážných krizí. Za oblasti, kde byl zaznamenán vysoký nárůst konfliktů, označuje především Afriku a Asii a také mírný nárůst konfliktů zaznamenává v Evropě. Zde ovšem převažují latentní konflikty a krize, na rozdíl od Asie a Afriky, kde probíhají konflikty mnohem větší intenzity, mající podobu vážných krizí a válek. Za hlavní důvody konfliktu pak označila spory o území, nezávislost, spory náboženské, etnické a o regionální autonomii.¹⁰

Wallensteen a Sollenbergová dělí konflikty podle závažnosti konfliktu, resp. podle počtu mrtvých na: „*méně závažné ozbrojené konflikty (minimálně 25 mrtvých, ale méně než 1000 mrtvých v průběhu konfliktu), závažnější ozbrojené konflikty (více než 1000 mrtvých v průběhu konfliktu, přičemž více než 25 a méně než 1000 lidí zemře během jednoho roku) a války (minimálně 1000 mrtvých v průběhu jednoho roku konfliktu)*“.¹¹

F. Tesař rozděluje „*konflikty nízké a vysoké intenzity, přímý (otevřený) a nepřímý konflikt, vnější a vnitřní konflikt*“.¹² U konfliktu nízké intenzity nepřesáhne počet obětí tisíc za rok. Patří mezi ně povstání, guerilla, popř. teroristické útoky. V konfliktu vysoké intenzity dosahuje počet obětí přes tisíc

⁹ Tamtéž, s. 41. citováno podle Konfliktbarometer 2001:2.

¹⁰ Srov. WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 42.

¹¹ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 44. citováno podle Wallensteen-Sollenberg, 1995:345 a 346.

¹² TESAŘ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 26.

ročně a jedná se převážně o organizovaný boj, válku a genocidu¹³. V přímém (otevřeném) konfliktu se jednotlivci a skupiny zaměřují na dosažení svých cílů a jediný způsob, jak jich dosáhnout je zneškodnění protivníka, popř. jeho vyhnání, znehybnění, zranění či podřízení. V nepřímém konfliktu je pozornost upřena rovněž na získání cíle, avšak takovým způsobem, že se zabrání protivníkovi tento cíl získat. V posledních několika letech byl zaznamenán nárůst vnitřních konfliktů a to zejména díky tomu, že řada států je převážně multietnických. Za nejčastější příčiny vnitrostátních konfliktů můžeme považovat separatistické tendence, snahy určité skupiny získat dominantní postavení ve státě nebo vzájemné nepřátelství skupin založené na historickém základě.¹⁴

Jako další, zvláštní kategorii v typologii konfliktů, je nutno uvést etnické konflikty, neboť řada konfliktů je založena na etnickém základě.¹⁵ Původ slova etnický pochází z řeckého slova „ethnos“, které je možné přeložit jako „našinci“ a bylo jím označováno vlastní společenství. Z indoevropského základu je také odvozen řecký výraz „ethos“, volně přeložitelný jako „zvyk“, který v sobě obsahuje spojení určitého společenství a vlastní charakteristické kultury. Takovéto společenství lidí s vlastní charakteristickou kulturou, společným jazykem a původem je označováno jako etnikum. Každé etnikum se vyznačuje tzv. etnicitou. Je to: *„souhrn kulturních, rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických soudů a představ o společném původu formující etnické vědomí člověka, jeho etnickou identitu.“*¹⁶

¹³ Genocidu můžeme považovat za nejvyšší stupeň kolektivního násilí. Obecně se jedná se o snahu určitě skupiny fyzicky eliminovat jinou skupinu. Srovnej: TESARĚ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 205-214.

¹⁴ Srov. TESARĚ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 26-27.

¹⁵ Např. konflikt ve Rwandě či na Srí Lance.

¹⁶ PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova, příručka nejen pro učitele*. Triton, 2006, s. 29.

Etnicita má dvě roviny. Objektivní představují instituce, tradice a příbuzenské vazby. Subjektivní zahrnují názory, hodnoty a vzorce chování předávané a upevňované v procesu komunikace v rámci dané skupiny. Etnicita může být chápána rovněž z širšího a užšího hlediska. „... *Úzce definovaný termín, obvyklý v mediálním diskursu a u široké veřejnosti je spjat pouze s rasou a jazykem. Naproti tomu širší pojetí, obvyklé v akademickém světě, zahrnuje „všechny druhy konfliktu založené na připsaném statusu jedince“.* Podle této definice mají etnický charakter i rasa, náboženství, kmenová příslušnost či kasta. Za „etnické“ jsou tedy považovány konflikty např. v Severním Irsku, mezi Hinduisty a Muslimy v Indii, dichotomie černí vs. bílí ve Spojených Státech, šíitsko-sunnitský konflikt v Pákistánu či Iráku atd. Podle užší definice by přitom konflikty nebyly „etnické“, ale pouze náboženské, rasové, jazykové a kastovní...“¹⁷ Etnicitu je také třeba chápat v širších souvislostech, zejména v souvislosti s pojmy jako je rasa, náboženství, národnost a uvědomit si jejich vzájemné rozdíly. V mnoha případech je pojem etnicita zaměňován s pojmem rasa. Rasu můžeme považovat za určitý druh etnicity, avšak rasa je: „...*spíše značkou, viditelným odlišením než určující charakteristikou etnické příslušnosti...*“¹⁸ Stejně tak je etnicita v některých případech spojována s náboženstvím. Zde je ovšem patrný rozdíl, neboť náboženství můžeme kdykoli změnit, avšak svoji etnicitu, tedy fakt, že jsme se narodili jako Češi, nemůžeme nikdy a nijak změnit. Etnicita je také často zaměňována s pojmem národnost. Etnická skupina je charakteristická tím, že vznáší určité sociální, ekonomické, kulturní a politické nároky. Avšak národností se tato skupina stává v momentě, kdy: „...*začínají být plněny její požadavky na dosažení a udržení politických práv. Etnicity či etnické*

¹⁷ ŠMÍD, T., VAŘURA, V. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 11.

¹⁸ Tamtéž, s. 18.

skupiny prosazují v politické aréně požadavky na zajištění občanských práv, rovného statusu a příležitostí, zvýšení blahobytu a ochranu kultury svých příslušníků. Jde sice o požadavky vznášené jménem skupiny, ale důraz je kladen na individuální práva jejich příslušníků. Nejedná se o nacionalizované skupiny; jejich politickým programem totiž není politická separace od širšího celku, ale individuální občanská integrace do něj....“¹⁹

Etnikum rovněž obsahuje určité charakteristiky: kolektivní jméno (ethnonymum), mýtus o společném původu, sdílené dějiny (kolektivní zkušenosti předávané z generace na generaci), asociace s určitým územím a pocit vzájemné solidarity. Všechny tyto faktory se významně podílejí na uvědomování si vlastní jedinečnosti a vědomí příslušnosti člověka k určité skupině tzn. formování etnické identity. Míra vnímání vlastní etnické identity je přímo úměrná uvědomování si vlastní jedinečnosti a odlišnosti od ostatních etnických skupin. Na základě vnímání této identity, která je subjektivním pocitem každého člena určité etnické skupiny, se rozvíjí etnický konflikt, jež může mít různé politické, ekonomické a teritoriální příčiny. Etnický konflikt se stejně jako konflikt v sociologickém pojetí, rozvíjí ze soutěže. Cílem soutěžení může být např. zisk území, spor o státní symboly, podíl na vládnutí a zisk nedostatkových zdrojů. Problematikou etnických konfliktů se dále zabývám v podkapitole 2.5 Řešení konfliktů z etnického hlediska.²⁰

¹⁹ Tamtéž, s. 19-20.

²⁰ Srov. TESARĚ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 19-20.

1.3 Stádia a průběh konfliktu

Jednotlivá stádia konfliktu jsou velice proměnlivá v čase a prochází různými vývojovými fázemi. Některé konflikty mohou ustrnout na jedné fázi delší časové období, jiné se mohou vracet na nižší stupeň. Intenzita a dynamika jsou také jedny z hlavních faktorů, které ovlivňují výběr strategií a nástrojů uplatňovaných při průběhu konfliktu. Poměrně podrobné dělení konfliktů na jednotlivé fáze nám nabízí Š. Waisová, která dělí konflikty podle jeho stádií na: „*latentní konflikt, manifestace konfliktu, eskalace konfliktu, mrtvý bod konfliktu, deeskalace konfliktu, řešení konfliktu a postkonfliktní urovnání vztahů (budování míru)*“. ²¹

Latentní fáze konfliktu nastává tehdy, pokud dva či více aktérů usilují o tentýž statek a přitom si uvědomují, že je jeho množství omezené. V latentní fázi konfliktu se jedná o situaci nestabilního míru, kdy jeho aktéři nejsou zatím schopni nebo nemají dostatek sil postavit se přímo svému protivníkovi. Aby se zabránilo přechodu z fáze latentního konfliktu do fáze manifestace konfliktu, je zapotřebí diplomacie, komunikace a budování stabilního míru mezi aktéry konfliktu. K manifestaci konfliktu dochází v případě, že alespoň jeden z aktérů konfliktu veřejně sdělí své zájmy a ochotu bránit je před druhou stranou. Jako prostředek řešení druhé fáze konfliktu slouží preventivní diplomacie. ²²

Ve fázi eskalace je již konflikt zřejmý. Ani jeden z aktérů nehodlá slevit ze svých zájmů a požadavků a pro jejich prosazení je ochoten hledat podporu u jiných stran. Průběh této fáze ovlivňuje řada faktorů, jako je síla aktérů a jejich schopnost komunikovat. Hlavními příčinami přechodu

²¹ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 49-50.

²² Tamtéž, s. 50.

z manifestace do eskalace konfliktu mohou být polarizace politických elit, vytváření aliancí, rostoucí frustrace, špatná komunikace, nerovnoměrné rozložení sil. Eskalaci konfliktu lze rozdělit na fázi: diskuse, polarizace, izolace a destrukce.²³ Ve fázi diskuse probíhá mezi aktéry konfliktu vzájemná komunikace, výměna informací, obě strany se vzájemně respektují, avšak dochází již mezi nimi k nepřátelskému chování. Jako nástroj řešení této fáze se uplatňuje vyjednávání. Ve fázi polarizace dochází ke zhoršení vzájemných vztahů, strany si o sobě vytvářejí negativní stereotypy, zatím však nedochází k použití násilí. Nástrojem k řešení této fáze je konzultace, soudní řízení a mediace.²⁴ Ve fázi izolace dochází k nepřátelskému chování mezi aktéry konfliktu. Snaha poškodit druhou stranu za pomoci menších vzájemných střetů má demonstrovat protivníkovi sílu. Strany připouští možnost zahájení války. Komunikace mezi aktéry takřka neprobíhá, uplatňuje se zde propaganda. Hlavními nástroji řešení jsou v této fázi konzultace, arbitráž, sankce, embarga a nátlak. Ve fázi destrukce se hlavním cílem stává eliminace protivníka. Aktéři se snaží získávat spojence a konflikt prohlubovat či rozšiřovat o další sporné otázky. Hlavním nástrojem řešení je peacekeeping²⁵. Ve fázi eskalace není ani jeden z aktérů schopen ustoupit ze svých požadavků a snaží se získávat podporu dalších stran. Eskalace je ovlivněna řadou faktorů, jako je vzájemná komunikace, rizika, síla a zisk. Ty, které přispívají k eskalaci,

²³ Tamtéž, 51-52.

²⁴ Mediace je: „dobrovolný proces, kdy třetí neutrální strana usnadňuje stranám sporu komunikaci, výměnu informací, pomáhá identifikovat sporná témata a dosáhnout všestranně přijatelného řešení: mediátor nemůže stranám sporu řešení vnutit ani činit doporučení“. WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 52. citováno podle Baruch Busch, 1995: 10-11.

²⁵ Peacekeeping je možné charakterizovat jako aktivitu Organizace spojených národů, která má za úkol monitorovat mírové procesy v konfliktu postižených zemích a pomáhat ve vojenské i civilní oblasti. Jedná se o nestrannou misi, která vyžaduje souhlas hostitelského státu. WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 51.

jsou polarizace politických elit, vytváření aliancí, převzetí moci armádou a nárůst počtu sporných témat.²⁶

Fáze mrtvého bodu konfliktu nastává, pokud již ani jeden z aktérů nemá dostatečný potenciál eliminovat svého protivníka. Toto stadium je vhodné pro vzájemné jednání mezi aktéry konfliktu. Ve fázi deeskalace se konflikt postupně oslabuje, obnovuje se komunikace, výměna informací, diplomatické vztahy, je dosažena dohoda o příměří, kontrola zbrojení a odzbrojení. V závěrečné fázi řešení dochází k ukončení sporu a to několika způsoby: jeden z aktérů je ochoten zahájit jednání a dělat kompromisy (taková změna postojů jednoho z aktérů může přinutit ke změně i druhého), statek, o který oba aktéři usilují, si vzájemně rozdělí (dojde k částečnému uspokojení aktérů konfliktu) nebo se o správu statku podělí (dohoda o užívání společného statku a přenechání kontroly třetí straně). Konflikt může být také odsunut do pozadí, kdy ani jedna strana nechce dál v konfliktu pokračovat, zároveň ho však odmítá uznat za oficiálně ukončený.²⁷

Výše uvedené rozdělení konfliktu na jednotlivé fáze nám podává ucelenou představu o jejich průběhu. Je ovšem třeba zdůraznit, že toto rozdělení je pouze teoretické a nelze jej aplikovat na všechny konflikty. Ty totiž nemusí probíhat všemi stádií, mohou rovněž v určité fázi zůstat, vrátit se zpět či některou z fází přeskočit. V budoucnu se také může najít konflikt, který nebude odpovídat ani jedné z výše uvedených fází. Právě nepředvídatelnost konfliktů ve světě činí velice obtížným je jakkoli teoreticky postihnout a tyto poznatky dále aplikovat do obecné roviny.

²⁶ Tamtéž, s. 50

²⁷ Srov. WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 49-52.

2 Řešení konfliktů

2.1 Oblasti zkoumání konfliktů

Konflikty jsou procesy dynamické, vyvíjející se v čase a v závislosti na mnoha faktorech. Mezi faktory, které je ovlivňují, patří: historie vzájemného konfliktu, interpretace konfliktní situace a povaha jednotlivých aktérů. Zkoumání konfliktů je dlouhodobý a složitý proces, který se nezaměřuje pouze na výzkum samotného konfliktu, ale na řadu dalších oblastí. Mezi ně patří: výzkum pozadí konfliktu (geopolitického a ekonomického postavení stran, historie vzájemných vztahů oponentů i konfliktu samého), určení druhu aktérů (státy, revoluční či povstalecké skupiny, hnutí za nezávislost, mezinárodní organizace atd.), výzkum charakteru a povahy stran konfliktu, výzkum příčin konfliktu (co je tématem sporu) a výzkum kontextu, resp. prostředí konfliktu (kteří další aktéři jsou zapojeni, kdo jednotlivé strany podporuje, kdo se snaží o řešení).²⁸

Z uvedeného výčtu zkoumaných jevů můžeme vyzorovat, že oblast řešení konfliktů je velice obsáhlá a snaží se postihnout co nejvíce jevů v něm. Právě tato obsáhlost činí z řešení konfliktů proces velice složitý, neboť ne vždy dokáže postihnout přesně všechny jevy v konfliktu. Při zanedbání či přehlédnutí, byť i jediné jeho složky, může dojít k pozdějšímu selhání následné postkonfliktní rekonstrukce v dané zemi či regionu.

²⁸ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 36.

2.2 Projekty a organizace zabývající se řešením konfliktů

Zkoumáním konfliktů a otázkou jejich řešení se v dnešní době zabývá celá řada organizací, které předkládají nejrůznější návrhy na jejich řešení. Výzkumem strategií a nástrojů řešení konfliktů se zabývá projekt KOSIMO. Mezi nástroje řešení, které projekt sleduje, patří: válečné střety (absolutní vítězství jednoho aktéra), mírové dohody, mezinárodní mírové mise, mezinárodní donucovací akce (donucovací mise, sankce, embarga). A také autoritativní rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora v Haagu, který postihuje osoby zodpovědné za genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny.²⁹

Nejdéle a nejkomplexněji se danou problematikou zabývá obor *Řešení konfliktů*. Jeho působení můžeme rozdělit do několika časových období:

1. Období 1914-1945
2. Období 1946-1969
3. Období 1970-1985
4. Období 1986 – současnost

V prvním období se vytvářely teoretické základy oboru a začaly se realizovat první výzkumy v oblasti lidských ztrát při konfliktech. Avšak první světová válka a nástup totalitních režimů tyto výzkumy odsunuly do pozadí. Poválečné uspořádání Evropy dalo základ pro zformování oboru *Řešení konfliktů*, který zkoumal mj. vliv propagandy během první světové války, osobnost vůdce, zkoumání příčin válek a analýzu revolucí.

²⁹ V minulosti stál před tímto soudem bývalý jugoslávský prezident Slobodan Milošević, v současné době je zde souzen Radovan Karadžič, obviněný z genocidy v bosenské Srebrenici.

Druhé období je charakteristické nárůstem výzkumu, který souvisel s propuknutím konfliktu mezi Západem a Východem. Výzkum probíhal zejména v oblasti jaderného odstrašování, logiky použití jaderné zbraně, zkoumání konfliktů v dekolonizovaných zemích, zabýval se problémy nerovnosti distribuce zdrojů a dopadem konfliktů na člověka. V tomto období bylo zakládáno mnoho organizací zabývajících se výzkumem a řešením konfliktů jako např. Centrum pro výzkum řešení konfliktů při Michiganské univerzitě, Mezinárodní institut pro výzkum míru v Oslu nebo Stockholmský mezinárodní institut pro výzkum míru.³⁰

Ve třetím období se výzkumy realizovaly především v USA a v severní Evropě. Řešení konfliktů bylo ovlivněno řadou náboženských hnutí či nevládních organizací. Tyto organizace se snažily nalézat východiska při řešení konfliktů, aniž by braly v úvahu standardní postupy dané státem. Takový postup bývá označován jako *Alternativní řešení sporů* a tím poskytuje státům větší prostor při vyjednávání.³¹

Čtvrté období bylo ovlivněno ukončením konfliktu mezi Východem a Západem. Byl tak umožněn volnější pohyb osob, informací, technologií, ideologií, náboženských hnutí a kapitálu po světě a s tím související globalizace v různých oblastech života (kultura, ekonomika, bezpečnost). Změněná situace na mezinárodním poli ovlivnila i obor *Řešení konfliktů*, který se postupně začal zaměřovat na zkoumání dynamiky konfliktů, environmentální konflikty, ekonomické a společenské rysy konfliktů a na rozvoj preventivní diplomacie a systému včasného varování.³²

³⁰ Tamtéž, s. 26-27.

³¹ Tamtéž, s. 27-28.

³² Tamtéž, s. 29-30.

Významnou měrou se na výzkumu a řešení konfliktů podílí organizace OSN.³³ V rámci OSN se uplatňuje řada přístupů a aktivit zaměřených na řešení konfliktů. Jednou z nich je *Kolektivní management konfliktů*, typ kolektivní bezpečnosti založený na kapitolách VI - Pokojné řešení sporů a VII - Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných Charty OSN³⁴ „*Kolektivní management konfliktů zahrnuje různé multilaterální přístupy k udržení či obnovení pořádku a míru, aniž je vždy nutně určen agresor. Podstatou kolektivního managementu konfliktů je koordinovaná akce na základě široce definovaných skupinových standardů nebo norem, které jsou charakterizovány jako elementy mezinárodního společenství.*“³⁵

Aktivity nejrozličnějších organizací na poli řešení konfliktů jsou jistě v mnoha případech velmi přínosné. Je vypracována celá řada teoretických koncepcí, které mají pomoci daný konflikt vyřešit. Avšak v některých případech se můžeme setkat s naprostým selháním těchto teoretických koncepcí v reálném prostředí konfliktu.³⁶

³³ Organizace OSN vznikla na základě organizace Společnost národů, která byla založena v roce 1919. Cílem organizace bylo podporovat mezinárodní spolupráci, udržovat mír a bezpečnost. Společnost národů ukončila svoji činnost v momentě, kdy se jí nepodařilo zamezit vzniku 2. světové války. V roce 1945 v San Francisku byla vypracována zástupci padesáti zemí Charta OSN, dokument, který ustavuje orgány a postupy OSN a stanovuje práva a povinnosti členských zemí. Na základě ratifikace Charty vznikla 24. října 1945 Organizace spojených národů (OSN). Organizace se postupně rozšířila z 50 na 192 členů. Základními orgány OSN jsou: Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Ekonomická a sociální rada, Poručenská rada, Mezinárodní soudní dvůr a Sekretariát OSN. Mezi hlavní úkoly OSN patří: udržovat bezpečnost a mír, rozvíjet vzájemnou spolupráci mezi státy a respektovat suverenitu každého státu, spolupracovat v ekonomických, kulturních, sociálních a humanitárních otázkách, dohlížet na dodržování lidských práv a svobod. Srov. <http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/> [cit. 2009-03-22].

³⁴ Úplné znění kapitol VI a VII je uvedeno v příloze č. 1

³⁵ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 134. citováno podle Leggold-Weiss, 1998:5.

³⁶ Genocida ve Rwandě a v bosenské Srebrenici.

2.3 Prevence konfliktů

Podobně jako ve všech oblastech lidského života, je i v oblasti konfliktů nejdůležitější prevence, která by zabránila jejich vypuknutí. Na prevenci konfliktů byl však kladen důraz teprve až po událostech na Balkánském poloostrově, zejména během konfliktů v Kosovu či Bosně a Hercegovině. V této době se v oblasti mezinárodních vztahů začínají hledat způsoby jak zabránit pravděpodobnosti vzniku násilného konfliktu, regionálních nestabilit či humanitárních katastrof. Novou aktivitou v oblasti mezinárodních vztahů se stala snaha jednotlivých států a mezinárodních organizací, využívat možnosti prevence vypuknutí násilí v mezinárodních vztazích.

Na poli prevence konfliktů se v současné době významně uplatňuje přístup v rámci OSN „*Prevence vypuknutí násilí neboli Koncept prevence konfliktů*“ Prevenci konfliktů můžeme charakterizovat jako: „*konstruktivní jednání, jehož cílem je snížit pravděpodobnost hrozby, použití nebo rozmístění ozbrojených sil protivníků v politickém sporu.*“³⁷ V prevenci konfliktů se v současné době uplatňují dva přístupy: přímá a strukturální prevence.³⁸ Cílem přímé prevence je zabránit přechodu nenásilného konfliktu k násilnému. Jako nástroje prevence se v tomto přístupu uplatňují diplomatická intervence, mediace a dlouhodobé mise. Strukturální prevence má za cíl vytvořit podmínky, které by přispívaly k minimalizaci vzniku sporů a rizika jejich násilného vyhrocení. Snaží se postihnout a ovlivnit klíčové příčiny sporů. Mezi nástroje strukturální prevence patří dlouhodobá podpora budování občanské společnosti a hospodářská, rozvojová, technická, politická i kulturní spolupráce.³⁹

³⁷ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 66. citováno podle Wallensteeen- Möller, 2003:5.

³⁸ Tamtéž, s. 66. citováno podle Wallensteeen- Möller, 2003:6.

³⁹ Tamtéž, s. 66-68.

Úspěšnost mezinárodního společenství v otázce prevence konfliktů závisí na jeho schopnosti rozpoznat faktory, které by mohly vést k eskalaci či opětovnému násilnému vypuknutí konfliktu. Tzn. vytvořit tzv. systém včasného varování a schopností vhodně zvolit nástroje a mechanismy prevence. „*Spojené národy monitorují pozorně politický vývoj ve světě, aby moly identifikovat místa ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, a umožnit tak Radě bezpečnosti a generálnímu tajemníkovi preventivní akci. Jako zprostředkovatelé a aktéři preventivní diplomacie působí vyslanci a zvláštní zástupci generálního tajemníka na mnoha místech světa. V některých problematických oblastech může i pouhá přítomnost zvláštního zástupce zabránit eskalaci napětí.*“⁴⁰

Konceptu včasného varování se účastní celá řada aktérů, jako jsou mezinárodní a vládní organizace, regionální nevládní organizace, humanitární organizace a jednotlivci. Jejich úkolem je analyzovat a včas rozpoznat možné příčiny, které by vedly k rozpoutání násilného konfliktu. Přínosem v oblasti prevence vypuknutí násilí je aktivita OSN a Světové banky. Obě tyto organizace vytvořily rámec analýzy konfliktů a stanovily ukazatele, které mají poukázat na zvýšenou možnost eskalace či opětovné vypuknutí násilného konfliktu. Tyto ukazatele jsou využívány v tzv. *procesu přezkoumání rizik*⁴¹ a ukazují, při jakých situacích může dojít ke zvýšení pravděpodobnosti či eskalaci opětovného vypuknutí konfliktu v dané zemi. Patří mezi ně: „*násilný konflikt v posledních deseti letech, nízký příjem na jednoho obyvatele, vysoká závislost na vývozu jedné nezpracované suroviny, politická nestabilita, omezení občanských a politických práv, militarizace, etnická dominance, probíhající konflikt v regionu a vysoká nezaměstnanost*

⁴⁰ VRANÝ, J. OSN a konflikty v rozvojovém světě se zaměřením na Afriku. Mezinárodní politika, 2002, roč. 9, č. 26, s. 12-15.

⁴¹ WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 68-69.

mládaže.“⁴² Proces přezkoumání rizik také zahrnuje šest obecných kategorií, které pomáhají specifikovat dané prostředí, příčiny konfliktu a strany sporu. Mezi tyto kategorie patří: charakter sociálních a etnických vztahů, charakter vládnutí a politických institucí, stav lidských práv, bezpečnosti, charakter ekonomických struktur, stav životního prostředí a přístup k přírodním zdrojům.⁴³

2.4 Postkonfliktní rekonstrukce

V rámci řešení konfliktů se uplatňuje proces tzv. *Postkonfliktní rekonstrukce*. Představuje komplex aktivit, které se snaží po ukončení mezistátního či vnitrostátního válečného konfliktu „*obnovit socioekonomickou strukturu společnosti a vytvořit tak podmínky pro fungující mírovou společnost včetně systému vládnutí a vlády práva.*“⁴⁴ Postkonfliktní rekonstrukce zahrnuje obnovu státu, politického systému, infrastruktury, ekonomiky, zdravotnictví, školství a dalších sfér společenského života. Mezi čtyři nejdůležitější oblasti, ve kterých se proces postkonfliktní rekonstrukce uplatňuje, patří: „*bezpečnost, spravedlnost a usmíření, sociální a ekonomický blahobyt, vládnutí a politická účast.*“⁴⁵ Na postkonfliktní rekonstrukci se nejčastěji podílejí státy a společnosti, které konflikt postihl, mírové (vojenské) síly, mezinárodní i lokální vládní či nevládní organizace. Proces rekonstrukce je zahájen obvykle po skončení konfliktu a probíhá v několika fázích.

V první fázi dochází k angažovanosti vnějších aktérů v oblasti konfliktu. Prostor se zajistí tak, aby zde mohly působit humanitární a jiné organizace. Dochází k uzavření příměří

⁴² WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 69-70.

⁴³ Tamtéž, s. 72 citováno podle Conflict Analysis Framework, 2003:7.

⁴⁴ Tamtéž, s. 99 citováno podle Hamre-Sullivan, 2002:89.

⁴⁵ Tamtéž, s. 100-101 citováno podle Hamre-Sullivan, 2002; Post-Conflict Reconstruction, 2002.

mezi stranami konfliktu, které postupně stahují své ozbrojené síly. Formulují se strategie, mechanismy a nástroje, které budou použity v procesu postkonfliktní rekonstrukce. Dochází k vytvoření hranic a je zajištěna ochrana obyvatel. V druhé fázi dochází ke kontrole demilitarizovaných zón, nárazníkových pásem a je separováno civilní obyvatelstvo od vojáků. Je zajištěna ochrana bojovníků a jejich rodin, vytváří se domácí policie, dochází k obnově ekonomiky, soudního systému a vytváří se mechanismy vládnutí. Ve třetí fázi dochází ke stahování mezinárodních sil, k pravomoci zabezpečovat vnitřní i vnější bezpečnost státu, která je převedena na domácí bezpečnostní složky. Ve snaze dlouhodobě udržet socioekonomické, politické a právní struktury, je zajištěn bezpečný volný pohyb osob a zboží, dochází k zajištění ekonomického a sociálního blahobytu obyvatelstva (zajištění bezpečného návratu uprchlíků, budování vzdělávacího systému, zdravotní péče, dochází k obnově infrastruktury a finančního sektoru).⁴⁶

Úspěšnost a stabilitu postkonfliktní rekonstrukce podmiňuje zajištění kolektivní a individuální bezpečnosti před vnějšími i vnitřními vojenskými, politickými, ekonomickými, sociálními, kulturními a environmentálními hrozbami. Pro úspěšnost postkonfliktní rekonstrukce jsou zapotřebí tyto podmínky: *„předchozí zkušenost země s demokracií, alespoň střední úroveň ekonomického rozvoje, sociální homogenita obyvatelstva, zájem a rozsah úsilí vnější autority, velikost ozbrojených síl, délka pobytu na daném území, rozsah finančních zdrojů, multilaterální přístup, zahrnutí sousedních zemí nebo všech států regionu do postkonfliktní rekonstrukce, zdůraznění zodpovědnosti bojujících stran za závažné porušení lidských práv a rychlý*

⁴⁶ Srov. WAISOVÁ, Š. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, s. 99-101.

politický přechod a přenesení politické moci na legitimně zvolené lokální vůdce.“⁴⁷

Stejně jako u snah na poli řešení konfliktů a jejich prevence se i v postkonfliktní rekonstrukci můžeme setkat se stejným problémem. Je to nesoulad teoretických konceptů s reálnou situací konfliktu. V jistých případech může být koncept postkonfliktní rekonstrukce dokonale propracován, avšak v praktickém uplatnění může dojít k jeho selhání. Příčinou může být selhání lidského faktoru nebo podcenění jedné ze složek konfliktu, ať již se jedná o povahu aktérů, příčiny konfliktu či podcenění jeho závažnosti.⁴⁸

2.5 Řešení konfliktů z etnického hlediska

Zvláštní specifika v řešení konfliktů vykazují etnické konflikty, jimiž se zabývá podrobně F. Tesař. Hlavní rys etnického konfliktu vidí v účasti různých etnických skupin, které se snaží vzájemnou odlišnost potlačit, odstranit nebo se s ní vyrovnat. Podle těchto přístupů jednotlivých etnických skupin k vzájemné odlišnosti se odvíjí i řešení daného konfliktu. Přístupy k řešení konfliktu mohou být tyto: „*eliminace odlišnosti (genocida, nucené masové populační přesuny, rozdělení, odtržení, integrace, asimilace, deportace, změněné životní podmínky, změna kulturní identity), kontrola odlišnosti (hegemonistická, donucovací), uznání odlišnosti (kantonizace, federalizace, konsocialismus).*“⁴⁹

V přístupu eliminace odlišnosti se uplatňuje zejména genocida a masové přesuny, do kterých můžeme zahrnout deportaci, vyhánění či výměny obyvatelstva. Tyto praktiky patří do násilných forem řešení konfliktů. Pokud se hlavním cílem

⁴⁷ Tamtéž, s. 114-115.

⁴⁸ Postkonfliktní rekonstrukce Afghánistánu.

⁴⁹ TESAŘ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. s. 218. citováno podle McGarry a O'Leary, 1993; Schneckener a Wolf, 2002.

stává úplné zničení nebo vyhlazení určité skupiny, hovoříme o genocidě. Tu je možné považovat za nejvyšší stupeň násilí a vyznačuje se několika charakteristikami: „*jedná se o dobře naplánovanou akci s vysokým stupněm politické angažovanosti, vykonavatelem je většinou organizovaná síla (politická strana či armáda) a zásadní rozhodnutí vůdců o genocidě jsou před obyvateli utajována, stejně jako způsob provedení genocidy.*“⁵⁰ Předpokladem k vykonání genocidy je existence či tradice konfliktu mezi oběma skupinami, početní nebo silová nerovnováha sil mezi stranami konfliktu či vhodná příležitost rozhodnutí provést genocidu (nejčastěji válka). Příkladem eliminace určité skupiny obyvatel může být genocida ve Rwandě, která byla spáchána proti etniku Tutsiů ze strany kmene Hutuů. Za nenásilné formy eliminace odlišnosti lze považovat asimilaci a integraci. V případě asimilace se jedná o nenásilnou či násilnou snahu o co největší přizpůsobení se menšiny většině (například v oblasti kulturní, politické či jazykové) a to i za předpokladu, že vlastní kultura je potlačena. V procesu integrace dochází k postupnému přijetí majoritní kultury minoritní skupinou. V tomto procesu, na rozdíl od asimilace, si však integrované etnikum ponechává, vedle kultury přijaté, i kulturu vlastní. Jako příklad můžeme uvést jazykovou asimilaci etnika Tamilů na Srí Lance. V roce 1956 se zde stala úředním jazykem sinhálština, díky které bylo tamilské obyvatelstvo, (které sinhálsky nehovoří) značně znevýhodněno zejména v úředním styku.⁵¹

Jako prostředek ke kontrole vzájemné odlišnosti bývá uplatňována hegemonistická či donucovací kontrola. Hegemonistická kontrola znamená nastolení kulturní, rasové, náboženské a jiné dominance. K udržení této dominance slouží monopolizace soudnictví a policie, která udržuje tento stav

⁵⁰ Tamtéž, s. 207-208.

⁵¹ Tamtéž, s. 217-218.

a potlačuje možné protesty proti němu. S hegemonistickou kontrolou souvisí i systémové potlačování odlišné kultury, např. v oblasti jazykových práv, omezování vzdělávacího systému, ekonomickou diskriminací, politické machinace a to vše v neprospěch utlačované kultury.⁵²

K uznání odlišnosti mezi dvěma etnickými skupinami slouží kantonizace, federalizace či konsocionalismus. V případě kantonizace se jedná o: „*oficiální uznání odlišného společenství, přičemž vyjádřením toho je politická autonomie různé šíře a „komunizaci“, tj. přenesení rozhodovacích pravomocí na nižší, v ideálním případě co nejnižší politickou úroveň.*“⁵³ V procesu federalizace se vytvářejí, v porovnání s procesem kantonizace, větší územní celky, které mají stejnou míru pravomocí a shodnou pozici vůči ústřední vládě. Proces federalizace však vykazuje možné slabiny, zejména to, že je založen na teritoriálním základě a tím je velmi obtížné řešit možná etnická napětí. Etnika mohou být totiž příliš rozptýlena a v takovém případě není možné, aby mohla získat převahu v některém z federálních celků. Etnika mohou žít také promíšeně, a proto v důsledku stanovení pevné administrativní hranice mezi nimi může růst etnické napětí. I přes vysoký počet federálních celků v některých zemích⁵⁴ není možné nikdy obsáhnout všechna etnická společenství. V procesu konsocionalismu dochází k nastolení politické rovnosti mezi komunitami. Konsociální systém se vyznačuje poměrným volebním systémem, ústavním vetem pro menšiny, vládou široké koalice složené z představitelů různých skupin ve společnosti a samosprávou v oblasti školství a kultury.⁵⁵

⁵² TESARĚ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. s. 218.

⁵³ Tamtéž, s. 219.

⁵⁴ Např. v Nigérii, kde se od roku 1966-2004 počet federálních celků zvýšil z 3 na 36.

⁵⁵ Srov. TESARĚ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. s. 219.

Při řešení etnických konfliktů rozlišujeme přístupy *první a druhé generace*.⁵⁶ Přístupy první generace spadají do období studené války a části devadesátých let 20. století. V tomto období docházelo k jednání stran o možných způsobech řešení. Významnou roli hrály mírové mise, které měly dohlížet na dodržování příměří. Hlavním úkolem bylo zastavení násilí a zvládnání či usměrnění konfliktu. V otázce řešení konfliktu se uplatňoval strukturální přístup řešení konfliktů, jehož hlavním cílem bylo nastolit rovnováhu mezi zneprátenými stranami a jejich segregaci. Tento přístup byl uplatněn například při ukončení války v Bosně a Hercegovině, v Kosovu a na Východním Timoru. Pro přístup druhé generace v otázkách řešení konfliktů je typické zapojení nevládních organizací a důraz na lidská práva, bezpečnost obyvatel, spravedlnost a zkoumání příčin konfliktů. Mírové mise se kromě udržení míru snaží více spolupracovat s místními obyvateli.⁵⁷

V oblasti zkoumání příčin etnického konfliktu bylo vytvořeno mnoho teorií. V 50. a 60. letech 20. století se z americké funkcionalistické sociologické školy vyvinula tzv. modernizační teorie, která za základ etnického konfliktu, kde se nejvíce projevuje etnické a náboženské cítění a s tím spojená omezená tolerance, považuje venkov. Naopak jevy jako je průmyslový rozvoj, migrace obyvatelstva, urbanizace, růst počtu vzájemných kontaktů a s tím spojená etnická rozmanitost tuto vzájemnou toleranci zvyšují. V protikladu modernizační teorie stojí tzv. teorie etnické soutěže, která spatřuje snižování tolerance mezi lidmi v urbanizaci, migraci a růstů vzájemného kontaktu, neboť jednotlivé etnické skupiny spolu soutěží o pracovní příležitosti, a politický vliv. Nejnižší míra tolerance se přitom projevuje u dominantní etnické skupiny, která se snaží

⁵⁶ Tamtéž, s. 222 citováno podle Oliver P.Richmond 2001.

⁵⁷ Srov. TESÁŘ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. s. 222-224.

získat největší vliv ve všech oblastech života. I přes vzájemné rozdíly zdůrazňují téměř všechny teoretické přístupy v řešení konfliktů zlepšení komunikace mezi stranami konfliktu, jejímž předpokladem je vzájemný osobní kontakt. Zlepšením komunikace mezi stranami se zabývá tzv. Kontaktní hypotéza, jež je základem modernizační teorie. „*Kontaktní hypotéza zdůrazňuje vzájemný osobní kontakt, který vede k oslabování předsudků, utužuje vzájemný respekt, snižuje pocit ohrožení a pomáhá pochopit motivaci druhé strany.*“⁵⁸ Kontakt mezi skupinami musí probíhat za určitých podmínek. Musí být zajištěno rovnoprávné postavení různých skupin, které by měly sdílet určité společné cíle, udržovat pravidelný kontakt, vzájemně spolupracovat a jejich politické a právní autority by měly podporovat vzájemné uznání a rovnoprávnost.⁵⁹

Etnické konflikty představují v současnosti největší hrozbu, neboť většina dnešních států je převážně multietnických. V těchto státech můžeme pozorovat snahy jednotlivých etnik získat výhradní moc ve státě nebo snahu oddělit se od daného státu a vytvořit stát vlastní, popř. připojit se k jinému státu. Tyto tendence v jistých případech podporuje i fakt, že etnika přesahují daný stát do státu jiného. Příklady můžeme hledat na Balkánském poloostrově či v Indii. Z výše uvedených příkladů řešení etnických konfliktů je možné vypožorovat převážně násilné formy řešení konfliktů ve světě. Příčiny jejich upřednostňování je obtížné odhalit. Můžeme se pouze domnívat, že dané způsoby řešení vznikají pod vlivem historicky zakořeněné nenávisti etnik, autoritářských vůdců, rostoucí agresivity ve společnosti či z pouhého strachu lidí ze vzájemné odlišnosti.

⁵⁸ TESARĚ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. s. 225 citováno podle Allport, 1954, Pettigrew, 1998.

⁵⁹ Tamtéž, s. 225.

3 Hlavní konfliktní oblasti současnosti

3.1 Charakteristika konfliktů současnosti

Konflikty jsou procesy dynamické, které se v závislosti na různých faktorech, neustále vyvíjí, mění, vznikají a zanikají. Výraznou změnu charakteru a povahy konfliktů lze vypočítovat zejména po konci studené války a rozpadu bipolárního světa. „...*Málokdo pochybuje o tom, že se ozbrojené konflikty po konci studené války v řadě ohledů změnil, že nové technologie a zvýšená mobilita tradičních i nových aktérů a prostředků, generujících konflikty v podmínkách intenzivnější globalizace, umožňují změnit způsob vedení i cíle ozbrojených aktivit, a také že hrozby nových konfliktů a důvody jejich vzniku a možnosti, jak je vyvolávat, kontrolovat a využívat, se významně rozšířily. Analogicky se také zvýšil potenciál a možnosti jejich řešení, zvláště díky omezení rizika velmocenských střetů, rozvoji mezinárodní spolupráce a obchodu a díky rozmachu nevládních aktivit, ale i zmíněných informačních technologií a telekomunikačních prostředků, jež posilují pocit i systém globální odpovědnosti a vzájemné závislosti-interdependence...*“⁶⁰

Pro dnešní konflikty je charakteristický pokles počtu mezistátních a vzrůst počtu vnitrostátních konfliktů. To je dáno celou řadou faktorů, které by bylo možné klasifikovat jako strukturální, politické, ekonomicko-sociální a kulturně-percepční.⁶¹ Mezi strukturální faktory lze zařadit slabost států, která může být dána uměle vytvořenými státními jednotkami s bohatou etnickou, jazykovou a náboženskou strukturou nebo slabou vládou, dále vnitrostátní bezpečnostní obavy, kdy na základě oslabení státních struktur roste moc regionálních

⁶⁰ TOMEŠ, J. a kol. *Konflikt světů a svět konfliktů*. Praha: Nakladatelství P3K, 2007, s. 126.

⁶¹ Tamtéž, s. 20-36.

vůdců a v neposlední řadě etnické rozložení obyvatelstva, které ovlivňuje případné konflikty. Z politických faktorů má vliv politika elit, která je ovlivněna zkušenostmi a případnou slabostí představitelů státu, charakter politického režimu a geopolitické změny ve světě. Mezi ekonomicko-sociální faktory můžeme zařadit změny v sociální struktuře obyvatelstva, vzájemné sociální rozdíly a charakter válečné ekonomiky, kdy se na ní někteří jednotlivci a skupiny obohacují a trvání konfliktu jim vyhovuje, neboť z něj mají zisk. Z kulturně-percepčních faktorů má vliv předchozí válečná historie a případné zásoby zbraní z minulých konfliktů, demografické změny v podobě migrace a měnících se poměrů mezi etniky.⁶²

Roste počet konfliktů za identitu, ať již se jedná o identitu náboženskou, etnickou, kmenovou, regionální, za sebeurčení a za získání autonomie nebo suverenity. Tyto konflikty jsou považovány za nejdéle trvající a polovina z nich trvá více než deset let a jejich počet neustále roste. Mezi tyto konflikty bychom mohli zařadit izraelsko-palestinský konflikt, konflikt v Myanmaru a na Srí Lance. Jejich narůstající počet bychom mohli přisuzovat faktorům jako je růst migrace, vyčerpání zdrojů obživy či protekcionismus jednoho určitého etnika. Rozšířila se také snaha úplné eliminace určitého etnika, tedy etnické čistky, které bylo možné zaznamenat v bývalé Jugoslávii, Rwandě, na Východním Timoru a v Kambodži.⁶³

Současné konflikty rovněž provází rozvoj nových metod boje, zejména guerillových metod a terorismu. Hlavním cílem guerillových skupin je vyhýbat se přímým bojům a spíše útočit na okrajové základny vládních složek a získat tak kontrolu jen

⁶² Srov. TOMEŠ, J. a kol. *Konflikt světů a svět konfliktů*. Praha: Nakladatelství P3K, 2007, s. 20-34.

⁶³ Tamtéž, s. 131-132.

nad určitým územím. Tento jev je označován jako warlordismus⁶⁴ a je typický například pro Afghánistán, Barmu, Pákistán, Somálsko či Sierra Leone. Tyto metody boje jsou rovněž doprovázeny loupeživými nájezdy, rabováním a plněním.⁶⁵

V dnešních konfliktech byl zaznamenán také nárůst počtu civilních obětí a zvýšení masové brutalizace konfliktů. Řada ozbrojených skupin daného etnika podniká cílené masakry obyvatel, aby zlomila nepřítele. Další oběti následně umírají v důsledku hladomoru a epidemií. Takové příklady lze najít v Súdánu či ve východním Kongu. Brutalita dnešních konfliktů se projevuje zejména v podobě masového znásilňování, prodávání mladých dívek do otroctví a verbování malých dětí do armády a s tím spojen i nárůst počtu dětských obětí. Otřesným příkladem brutality bylo využívání íránských dětí na „čištění“ minových polí ve válce s Irákem.⁶⁶

Změnu zaznamenal i finanční aspekt konfliktů. V současné době roste trend jejich samofinancování v podobě nájezdů, devastace, loupení a krádeží. Hlavní zdroje financí plynou převážně ze zahraničí od soukmenovců, z rozkrádání humanitární pomoci, z produkce drog, z obchodu s narkotiky a z kriminálních aktivit jako jsou únosy, obchod s lidmi a vydírání.⁶⁷ Jako další charakteristiky dnešních konfliktů bychom mohli uvést zvyšující se počet uprchlíků a nárůst počtu přesídlených osob, rozvoj humanitárních aktivit a pomoci, globalizace a technologizace konfliktů, rozšiřování obchodu s ručními zbraněmi a rozmachem využívání žoldnéřských privátních jednotek.⁶⁸

⁶⁴ TOMEŠ, J. a kol. *Konflikt světů a svět konfliktů*. Praha: Nakladatelství P3K, 2007, s. 134.

⁶⁵ Tamtéž, s. 132-134.

⁶⁶ Tamtéž, s. 136-145.

⁶⁷ Tamtéž, s. 154.

⁶⁸ Srov. TOMEŠ, J. a kol. *Konflikt světů a svět konfliktů*. Praha: Nakladatelství P3K, 2007 s. 127-174.

Pokud bychom měli shrnout výše uvedenou charakteristiku současných konfliktů, dospějeme k poznání, že v dnešním světě převládají spíše konflikty vnitrostátní, založené na etnickém či náboženském základě. Vyznačují se menším rozsahem, avšak značným postižením civilního obyvatelstva. Kromě výše zmíněných charakteristik se v současných konfliktech využívají nové technologie a zbraně, roste násilí proti civilnímu obyvatelstvu a rozvíjí se terorismus jako prostředek pro dosažení cílů. V současnosti můžeme zaznamenat růst konfliktů za identitu, která může být náboženská, kulturní či etnická. Dále jsou to konflikty za práva na sebeurčení, autonomii, či nezávislost.

Ve světě existují oblasti, kde se konflikty koncentrují nejvíce. Jedná se o oblasti, kde se střetávají různé civilizace a V. Baar je označuje jako *transregionální zóny potenciální nestability*⁶⁹. Jedná se především o oblasti s nedostatečně ujasněnými hranicemi, s přítomností mnoha etnik a náboženskými či kulturními rozdíly. V. Baar ve své knize tyto zóny blíže určuje a specifikuje. Jedná se o tyto oblasti: Balkánský transregion, Kavkazsko-kurdistánský transregion, Středoasijský transregion, Indo-čínský-myanmarský transregion a Africký transregion.

3.2 Balkánský transregion

Na Balkánském poloostrově se nachází mnoho států, kde se mísí různá etnika a náboženství. Hlavními problémy v tomto regionu jsou především nesoulad etnických a státních hranic, odlišné náboženství a přítomnost početných menšin, které žijí v příhraničních oblastech téměř každého státu. Nemalou roli zde hraje i různá interpretace dějin, která významně přispívá

⁶⁹ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002, s. 11.

k nacionalistickým tendencím. Zásadní zlom pro region představoval rozpad Socialistické federativní republiky Jugoslávie⁷⁰ v roce 1991. Téměř každý z nově vzniklých států se potýkal nebo stále potýká s většími či menšími problémy, ať již v otázkách územních, etnických či náboženských. Jako příklad je nutné uvést konflikt v Kosovu, neboť se stal potenciálním příkladem a vzorem pro ostatní etnické skupiny, které také usilují o vlastní nezávislý stát.

Oblast Kosova představuje pro Srby i pro Albánce významné území z hlediska jejich historie, protože pomáhalo budovat jejich národní identitu. Srby je Kosovo považováno za centrum jejich kultury, kde vznikla srbská pravoslavná církev a odehrála se tu legendární bitva na Kosově poli. Legenda, která se k této bitvě vztahuje má pro Srby a jejich národní uvědomění velký význam. V bitvě na Kosově poli osmanští Turci porazili 28. června 1389 srbského knížete Lazara. Ten si měl podle legendy zvolit mezi nebeským a pozemským královstvím, jež mu nabídl anděl, který k němu přišel. Lazar si vybral království nebeské a od té doby je Kosovo považováno za „svaté území“ pro Srby. Stejně jako si činí na toto území nárok Srbové, i Albánci mají svoji interpretaci dějin, která podporuje jejich nárok na Kosovo. Albánci tvrdí, že jsou potomci Ilyrů, kteří osídlili Balkánský poloostrov jako první a s ním i Kosovo. To Albánci považují za kolébku národního obrození, neboť zde byla založena tzv. Prizrenská liga, která tuto éru v roce 1878 zahájila.⁷¹

⁷⁰ Dále jen Jugoslávie.

⁷¹ Srov. ŠMÍD, T., VAŽURA, V. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 112- 113.

Během historie bylo Kosovo součástí mnoha zemí. V roce 1912, po vyhlášení nezávislého albánského státu, se stalo Kosovo součástí Srbska a po první světové válce součástí Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Po druhé světové válce docházelo v Kosovu k vzájemným střetům mezi kosovskými Albánci a kosovskými Srby. V roce 1945 bylo území anektováno Srbskem a prohlášeno za jeho autonomní součást. Od roku 1945 do roku 1966, kdy byl komunistickým ministrem vnitra Aleksandar Rankovič, byli kosovští Albánci značně diskriminováni a potírány jakékoli jejich separatistické tendence. V roce 1968 došlo k prvním masovějším protestům ze strany kosovských Albánců, kteří demonstrovali za zřízení univerzity, kde se bude vyučovat v albánském jazyce a za kosovský status republiky. Studentům bylo z části vyhověno v podobě zřízení Prištinské univerzity. Další radikalizaci kosovských Albánců podpořil i fakt, že Kosovo dostalo v roce 1974 ústavu, parlament, soudy a mělo své reprezentanty ve federálních jugoslávských orgánech. Ti byli schopni spolu s reprezentanty Vojvodiny přehlasovat srbskou stranu. Tento fakt, spolu se změnu demografické situace v Kosovu, na které prodělávali zejména Srbové, rozdmýchal další konflikty mezi etniky.⁷²

Významný zlom nastal po smrti jugoslávského prezidenta J.B. Tita a následnými demonstracemi ze strany albánských studentů v souvislosti se špatnými poměry na univerzitě. Tyto demonstrace se následně rozšířily do celého Kosova. Došlo k násilným konfliktům mezi etniky, zatýkáním a policejními výslechy. Toho využil zejména nový jugoslávský prezident Slobodan Milošević, který využíval rostoucí nacionalismus kosovských Srbů pro posilování vlastní moci. V letech 1990-1992 byly přijaty zákony, které podporovaly diskriminaci

⁷² Tamtéž, s. 114-117.

kosovských Albánců.⁷³ Albánští poslanci odešli na protest z kosovského parlamentu a vyhlásili Deklaraci nezávislosti. O rok později bylo v referendu rozhodnuto o vyhlášení nezávislé Republiky Kosovo, která byla uznána pouze Albánií. V nové republice Albánci vyhlásili v květnu 1992 volby, které srbská strana bojkotovala. K moci se tak dostala strana s názvem Demokratická liga Kosova v čele s profesorem albánské literatury Ibrahimem Rugovem, který zahájil politiku nenásilného odporu, neboť si byl vědom, že kosovští Albánci nemají vojenský ani finanční potenciál pro boj se srbskou stranou. Byly vytvořeny paralelní albánské instituce a došlo k rozvoji zdravotnictví a vzdělávání v souvislosti s vybíráním daní od krajanů v zahraničí, z organizovaného zločinu a drogového obchodu.⁷⁴

Postavení nezávislé republiky Kosovo na mezinárodní scéně bylo složité. Mezinárodní společenství nadále odmítalo uznat nezávislost Kosova a to radikalizovalo kosovské Albánce a postupně se zformovala *Kosovská osvobozenecká armáda (UÇK)*. Během let 1996-1998 provedla UÇK několik ozbrojených akcí proti srbským policistům. Hlavním podnětem, který zahájil ozbrojený konflikt mezi Srby v čele se S. Miloševićem a kosovskými Albánci bylo „*únorové prohlášení amerického velvyslance Gelbarda, jenž označil UÇK za teroristickou organizaci a ocenil Miloševićův přínos k stabilizaci situace v jihovýchodní Evropě.*“⁷⁵ Srbská strana toto prohlášení pochopila jako souhlas k ozbrojenému střetu s kosovskými Albánci. Konflikt byl zahájen v únoru 1998 ozbrojeným přepadením základny UÇK v Drenici. Organizace utrpěla ztrátu na životech, avšak brzy na to se znovu vzpamatovala a začala

⁷³ Byly uzavřeny Kosovská akademie věd a umění, Kosovský institut historie, byl zakázán kosovskoalbánský deník Rilindja, bylo propuštěno na dva tisíce kosovskoalbánských zdravotníků. Tamtéž, s. 119.

⁷⁴ TOMESŠ, J. a kol. *Konflikt světů a svět konfliktů*. Praha: Nakladatelství P3K, 2007, s. 120-121.

⁷⁵ Tamtéž, s. 123.

obsazovat území zejména kolem hranic s Albánií. Poté, co se kosovská armáda dostala nedaleko od města Priština, byla zatlačena zpět a utrpěla několik porážek. V říjnu 1998 Milošević pod tlakem USA souhlasil se zřízením tzv. *Kosovské verifikační mise*⁷⁶, se snížením srbských jednotek v Kosovu a souhlasem, že se uprchlíci mohou vrátit do svých domovů. Toho využila UÇK a po stažení části srbských jednotek, zaútočila.⁷⁷

Zlom v konfliktu přinesla zpráva o několika desítkách zavražděných Albáncích ve vesnici Račak v roce 1999. Mise OBSE v čele s W. Walkerem okamžitě obvinila z masakru srbskou stranu. Ta však obviňovala albánskou stranu z naaranžování masakru. Tato událost představovala zlomový okamžik, neboť se do konfliktu mnohem intenzivněji vložilo mezinárodní společenství. Na popud OBSE byla svolána nová jednání do Rambouillet ve Francii, kterých se zúčastnil jeden z představitelů UÇK Hashim Thaçi. Ze srbské strany přijela pouze nevýznamná delegace složená z různých etnických skupin obývajících Kosovo. Jednání nepřinesla žádný posun v řešení konfliktu, protože srbská strana nebyla ochotná souhlasit se stanovenými dohodami. Další dohody v březnu v Paříži byly podepsány pouze albánskou stranou, která souhlasila za podmínky, že se na konci přechodného období bude konat referendum, které rozhodne o dalším vývoji Kosova.⁷⁸

Na základě ultimáta⁷⁹, které dostalo Srbsko od OBSE a nedodržel je, byl zahájen 24. března 1999 letecký útok jednotek NATO na Kosovo. NATO se domnívalo, že zastaví

⁷⁶ Kosovská verifikační mise byla zřízena v rámci OBSE v roce 1998 a měla za úkol dohlížet na dodržování příměří, monitorovat pohyby vojenských sil a prosazovat lidská práva a demokracii. Srov. http://www.rmv.cz/?c_id=345 [cit. 2009-03-16].

⁷⁷ Tamtéž, s. 123-125.

⁷⁸ Tamtéž, s. 125-126.

⁷⁹ Ultimátum předložila Kontaktní skupina složená z představitelů několika zemí (Velké Británie, Francie, Itálie, Ruska a Německa) v rámci OBSE na jednáních v Rambouillet v Paříži. Ultimátum stanovovalo, že pokud Svazová republika Jugoslávie nepřistoupí na podmínky, které budou stanoveny na jednání, bude proti ní zahájen letecký útok ze strany NATO. Tamtéž, s. 125.

masakry mezi srbskou a albánskou stranou, ale došlo k jejich ještě větší eskalaci. Na tyto útoky odpověděla albánská strana v čele s UÇK protiútokem. Výsledkem války, která byla ukončena 9. června 1999 na základě dohody NATO s představiteli jugoslávské armády o stažení jugoslávských jednotek z Kosova, bylo statisíce uprchlíků převážně z řad kosovských Albánců, zničené vesnice, mnoho tisíc zraněných a mrtvých, zničené továrny, infrastruktura, nezaměstnanost a chudoba obyvatel. Po stažení srbských jednotek a zastavení leteckých útoků ze strany NATO došlo k rozsáhlé postkonfliktní rekonstrukci Kosova. V zemi byly přítomny jednotky NATO, OBSE a OSN. OSN zřídila misi pod názvem UNMIK, která se starala především o ekonomickou a zahraničněpolitickou stránku rekonstrukce. Jednotky K-FOR v rámci NATO měly na starost zajištění bezpečnosti a OBSE se starala o výcvik policie, obnovu právního řádu, dodržování lidských práv a organizaci demokratických voleb.⁸⁰

Ani přítomnost mezinárodních organizací nezabránila dalšímu vyhrožování a terorizování obyvatel. Nyní šlo o teror ze strany kosovských Albánců, kteří se vrátili zpět do Kosova a početně výrazně převyšovali kosovské Srby. Ti se naopak začali sdružovat do enkláv zejména ve městech Gnjilane, Orahovac a Gračanica. I odsud byli Srbové vyháněni kosovskými Albánci. Ti se snažili především o to, aby Kosovo bylo národnostně homogenní - v tomto případě albánské. Posledním „srbským“ městem se stala Kosovska Mitrovica na severu země. Asi 15 000 Srbů obývá sever města, jižní část naopak přibližně 60-70 000 Albánců. Právě Mitrovica se stala další příčinou ozbrojených střetů mezi kosovskými Srby a Albánci v roce 2004. Ozbrojené střety započaly na základě falešné zprávy o albánských dětech, které srbsští chlapci měli nahnat a utopit

⁸⁰ Srov. 126-130.

v řece Ibar, která protéká Mitrovicí. Tato falešná zpráva rozpoutala ozbrojený konflikt, který měl za následek vyhnání dalších několika tisíc Srbů a následné plenění, drancování pravoslavných kostelů a majetku. Po vyhnání tisíců kosovských Srbů konflikt pomalu utichl, ale otázka dalšího vývoje Kosova byla zatím nejasná. Obě strany totiž měly zcela jiné koncepce řešení situace- kosovští Albánci žádali úplnou nezávislost a mezinárodní uznání Kosova, srbská strana zase určitou míru autonomie, ale úplnou nezávislost vylučovala. Situaci se pokusila řešit i OSN v čele se zvláštním vyslancem OSN, bývalým prezidentem Finska Maartim Ahtisaarim, který vyjednával ve Vídni o otázce Kosova. Jednání opět nepřinesla očekávané řešení.⁸¹

Po dalších jednání se srbskou stranou ve spolupráci s OSN, EU a USA se stále konflikt nedařilo vyřešit. Zlom nastal 17. února 2008, kdy po dalších neúspěšných jednáních vyhlásila albánská strana nezávislost Kosova. Ten den byl v ranních hodinách svolán parlament, na kterém vystoupil premiér Hashim Thaçi a prezident Fatmir Sejdiu, aby promluvili o vyhlášení nového nezávislého státu Kosova. Poté byla přijata deklarace o jeho nezávislosti.⁸² Mezinárodní reakce na nastalou situaci byla velmi rozpačitá. Řada států Kosovo uznala, některé však nezávislost uznat odmítají. Většinou se jedná o státy, které se samy potýkají s etnickými problémy na svém území. Oficiální uznání Kosova by mohlo probudit snahy o nezávislost etnik uvnitř států, čemuž se dané státy snaží zabránit. Mezi takové patří zejména Gruzie, která se vyrovnává se separatistickými snahami Jižní Osetie a Abcházie či Španělsko, které čelí separatistickým snahám Baskitska. Největším odpůrcem nezávislosti Kosova je samozřejmě Srbsko, které požádalo OSN,

⁸¹ Tamtéž, s. 131-135.

⁸² Srov. <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/133391-kosovo-vyhlasilo-nezavislost.html> [cit. 2009-03-15].

aby byla jeho nezávislost přezkoumána u mezinárodního soudního tribunálu v Haagu. Tato žádost byla schválena na Valném shromáždění OSN⁸³.

V tomto roce slaví nezávislé Kosovo rok svojí existence. Jednání v Haagu trvají dodnes a řada států stále neuznala nezávislost země. V zemi jsou dosud přítomny jednotky NATO a působí zde i mise EU a OSN. V rámci EU byla zřízena mise EULEX, která čítá asi 2000 členů z řad policistů, soudců, celníků či expertů na státní správu. Cílem této mise je dohlížet na rozvoj demokracie a udržení stability v zemi.⁸⁴ Kosovo stále provázejí „přízraky minulosti“ v podobě masivní korupce, která odrazuje zahraniční investory a s tím je spojená velká míra nezaměstnanosti. V zemi panuje neustálé etnické napětí mezi kosovskými Albánci a srbskou menšinou.⁸⁵ Další vývoj Kosova je spojen s rozhodnutím mezinárodního soudního tribunálu v Haagu a postojem zemí, které dosud nezávislost země neuznaly včetně Srbskem. Kosovo se stalo jistým precedentem pro ostatní etnika, která mají stejný cíl a tím je získat vlastní nezávislý stát.⁸⁶

3.3 Kavkazsko-kurdistánský transregion

Na území Kavkazsko-kurdistánské regionu se v minulosti stýkaly zájmy tří mocností - Ruska, Persie a Turecka. Nejinak je tomu i dnes, kdy je region předmětem strategických zájmů zejména Ruska a Turecka. Zlomový okamžik představoval rozpad SSSR v roce 1991 a následný vznik patnácti nezávislých států⁸⁷. Této situace chtěla využít řada republik v rámci nově vzniklé Ruské federace jako Čečensko, Tuva, Tatarstán či Dagestán

⁸³ Srov. <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=618804> [cit. 2009-03-15].

⁸⁴ Srov. <http://www.euroskop.cz/38/9790/clanek/mise-eu-s-nazvem-eulex-zahajila-cinnost-v-kosovu/> [cit. 2009-03-15].

⁸⁵ Srov. http://zpravy.idnes.cz/samostatnemu-kosovu-je-rok-problemy-trvaji-fze-/zahranicni.asp?c=A090217_082600_zahranicni_ad [cit. 2009-03-15].

⁸⁶ Otázkou Kosova se dále zabývám v kapitole Perspektivy ve vývoji a řešení konfliktů v 21. století.

⁸⁷ Mezi nově vzniklé státy patří Gruzie, Arménie, Ázerbajdžán, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Kazachstán, Kyrgyzstán, Turkmenistán, Tádžikistán, Uzbekistán, Ukrajina, Bělorusko, Moldavsko, a Rusko.

k vytvoření vlastních nezávislých republik. Právě rozpad SSSR je jeden z důvodů, který zapříčinil nestabilitu v této oblasti. Nejvíce se zde projevují iredentistické, separatistické, autonomistické a separatisticko-iredentistické tendence jednotlivých etnik či států.⁸⁸

Iredentistické snahy se týkají zejména oblastí Náhorního Karabachu a Nachičevanu. Území Náhorního Karabachu je enkláva obývaná především Armény a nachází se v Ázerbajdžánu. Obdobným případem je enkláva Nachičevan obývaná Ázerbajdžánci, nacházející se na území Arménie. Obě země prosazují autonomii daných území, popř. jejich připojení ke „svým“ zemím. Nacionalistické tendence posiluje i fakt, že kromě odlišných etnik se jedná o národy s jiným náboženským vyznáním⁸⁹.

Separatistické tendence se ukázaly jako nejzávažnější v Čečensku a u Kurdů. Kurdové představují etnikum obývající hornatou oblast zvanou Kurdistán, rozprostírající se na pomezí Turecka, Íránu a Íráku. Počet Kurdů je nejednoznačný, odhaduje se však až na 40 milionů.⁹⁰ Čečensko je autonomní oblastí Ruské federace a kromě odlišného náboženství⁹¹ se na nacionalistických tendencích a zášti vůči Rusku podílí i skutečnost, že území Čečenska získalo Rusko po dlouhých a krvavých bojích s Čečeny. Čečensko deklarovalo svoji nezávislost a v roce 1991 ji také vyhlásilo.⁹² Nacionalistické a separatistické tendence se vyvrcholily ve dva rusko-čečenské konflikty v letech 1994-1996 a 1999-dodnes. Vojenské operace ruské armády byly oficiálně ukončeny v roce 2003, ale střety mezi čečenskými partyzánskými oddíly a ruskými vojáky trvají i nadále.

⁸⁸ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002.

⁸⁹ Arméni jsou křesťané, Ázerbajdžánci vyznávají islám.

⁹⁰ Srov. <http://kurdove.ecn.cz/statistiky.shtml> [cit. 2009-03-16].

⁹¹ Čečeni vyznávají islám, Rusové jsou převážně pravoslavní křesťané.

⁹² ŠLACHTA, M. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2007, s. 59.

V roce 2004 došlo k několika teroristickým útokům ze strany čečenských separatistů. První byl na stadion, kde probíhaly oslavy výročí konce druhé světové války, při nichž byl mj. zavražděn tehdejší prezident Achmad Kadyrov. Na jeho místo následně usedl jeho syn Ramzan Kadyrov.⁹³ Druhý útok se odehrál ve škole v Beslanu v Severní Osetii jehož výsledkem bylo přes 300 mrtvých, převážně dětí.⁹⁴ V březnu 2009 oznámil ruský prezident D. Medveděv ukončení bezpečnostního režimu v Čečensku, který je označován jako *protiteroristická operace*. Podle něj se situace v Čečensku normalizovala a je třeba přezkoumat otázku bezpečnostního režimu, který byl v Čečensku zaveden a znamenal mj. přítomnost 20 000 ruských vojáků v zemi a výrazné omezení svobody médií. Otázku zrušení protiteroristického režimu přezkoumá výbor složený z vysokých představitelů Kremlu, parlamentu a tajných služeb.⁹⁵

Separatisticko - iredentistické tendence se vyznačují snahou některých oblastí odtrhnout se od státu a připojit se k jinému. Jedná se především o iredentistické snahy Abcházců a Jižních Osetů odtrhnout se od Gruzie a vytvořit vlastní nezávislé státy, popř. začlenit se do Ruské federace. Jižní Osetie měla do roku 1990 status autonomní oblasti, který se v roce 1989 snažila změnit na status autonomní republiky. Tyto snahy byly potlačeny gruzínskou policií. Po vyhlášení suverenity Gruzie v rámci SSSR, se Jižní Osetie prohlásila za Jihoosetskou sovětskou demokratickou republiku, která se připojuje k SSSR jako svazová republika. Na to záhy

⁹³ Ramzan Kadyrov je synem čečenského separatistického vůdce Achmada-chadži Kadyrova, jež byl jmenován v říjnu 2003 šéfem proruské civilní správy v Čečensku. Jmenováním tohoto separatisty si ruský prezident Vladimir Putin sliboval stabilizaci situace v Čečensku a uklidnění separatistických tendencí. Achmad-chadži Kadyrov byl však o rok později zavražděn a na jeho místo Putin jmenoval jeho syna Ramzana Kadyrova, který je v současné době proruský orientovaným prezidentem Čečenska. Srov. <http://www.watchdog.cz/index.php?show=000000-000014-000719&lang=3> [cit. 2009-03-16].

⁹⁴ Srov. <http://www.navychod.cz/?req=article&id=300> [cit. 2009-03-28].

⁹⁵ Srov. <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/medvedev-vyzval-k-ukonceni-zvlastniho-rezimu-v-cecensku/367970> [cit. 2009-03-28].

reagovala Gruzie zrušením autonomního statusu Jižní Osetie a vyhlášením výjimečného stavu. Následkem toho vypukla v Jižní Osetii občanská válka, která byla potlačena gruzínskými vojsky v roce 1991. V březnu téhož roku bylo následně uzavřeno příměří, které nevydrželo dlouho. Jižní Osetie využila rozpadu SSSR a vyhlášení nezávislosti Gruzie a sama uspořádala referendum, ve kterém se většina obyvatel vyjádřila pro spojení se Severní Osetií v rámci Ruské federace.⁹⁶ Toto spojení se neuskutečnilo a tak Jižní Osetie vyhlásila v květnu 1992 plnou nezávislost země. To vyvolalo odezvu u Gruzie, která se ji za pomoci vojsk snažila ovládnout. Na popud Ruska byla v červenci téhož roku podepsána dohoda o příměří mezi Ruskem, Gruzií, Jižní Osetií a Severní Osetií, jejíž vojska se rovněž zapojila do bojů na straně Jižní Osetie.⁹⁷ Gruzie nabídla Jižní Osetii autonomii, ale ta se s takovou nabídkou nespokojila. V referendech konaných v roce 1992 a 2006 se většina obyvatel vyslovila pro nezávislost na Gruzii.

V roce 2008 oznámili na tiskové konferenci v Moskvě představitelé Jižní Osetie E. Kokojev a Abcházie S. Bagapš, že hodlají prosadit všemi prostředky svoji nezávislost.⁹⁸ Gruzínský prezident M. Saakašvili nabídl Jižní Osetii jednání o jejím autonomním statusu v rámci Gruzie. To však ještě více podnítilo osetinské snahy o nezávislost a Gruzie se tak rozhodla přistoupit k násilnému řešení. Gruzínské jednotky začaly odstřelovat jihoosetinské hlavní město Cchinvali a další oblasti, které byly pod kontrolou osetinských separatistů. Záhy se do konfliktu na straně Jižní Osetie připojila i Severní Osetie, Abcházie a Rusko, které začalo bombardovat osetinské oblasti, jež byly pod kontrolou gruzínské armády včetně hlavního města

⁹⁶ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002, s. 246.

⁹⁷ Tamtéž, s. 245-246.

⁹⁸ Srov. http://zpravy.idnes.cz/abchazie-a-jizni-osetie-chteji-nezavislost-sefove-miri-do-moskvy-pho/zahranicni.asp?c=A080814_172358_zahranicni_tha [cit. 2009-03-08].

Cchinvali. Postupně se dostala až k hlavnímu městu Gruzie, Tbilisi, kde bombardovala gruzínskou vojenskou základnu. Ruská armáda získala vojenskou převahu. Na nátlak mezinárodního společenství oznámil 12. srpna 2008 ruský prezident D. Medveděv ukončení bojů a stažení ruských jednotek z Gruzie. Boje ještě několik dní po prezidentově prohlášení pokračovaly. 26. srpna D. Medveděv podepsal dekrety o vyhlášení nezávislosti Jižní Osetie a Abcházie. Kromě Ruska a Nikaragui mezinárodní společenství odmítá uznat nezávislost obou států.⁹⁹

Integristické tendence, tedy snahy o sjednocení do jednoho celku, můžeme pozorovat zejména u severokavkazských národů Čerkesů, Adygejců, Kabardžanů, Balkarů, Karačajců, a Ingušů žijících v republikách v rámci Ruské federace. Mezi jednotlivými národy můžeme zaznamenat řadu shodných znaků v podobě jazyka, kultury či náboženství¹⁰⁰. Právě tyto složité vazby, a s tím související náboženské, jazykové a kulturní odlišnosti, jsou také příčinou řady konfliktů v této oblasti.¹⁰¹

Autonomistické tendence reprezentuje v tomto regionu Dagestán, republika v rámci Ruské federace, která je obývána mnoha různými etniky, převážně islámského vyznání. Kromě etnické pestrosti se Dagestán vyznačuje i jazykovou a kulturní různorodostí a to i v rámci jednoho etnika. Zejména národy Nogajců a Kumyců projevují zájem na rozdělení Dagestánu.¹⁰²

⁹⁹ Srov. http://www.helpgruzie.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=29:vyvoj-konfliktu-v-jini-osetii&catid=33:rusko-vs-gruzie&Itemid=86 [cit. 2009-03-29].

¹⁰⁰ V republice Kabardsko-Balkarsko žijí Balkarové, jazykově a kulturně příbuzní se sousedními Karačajci, Kabardžané jsou zase jazykově a kulturně příbuzní se sousedními Čerkesy, za něž se také považují. Srov. ŠLACHTA, M. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2007, s. 54-55.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 54-55.

¹⁰² Tamtéž, s. 58-59.

3.4 Středoasijský transregion

Středoasijský transregion byl v minulosti pouze tranzitní oblastí, která byla postupně od 11. století ovládána turkickými kmeny, z nichž se vyvinuli národy Uzbeků, Kazachů, Turkmenů, Kyrgyzů, Karakalpaků a Ujgurů. Dále zde také žily íránské kmeny, z nichž přežili Afghánci a Tádžikové. Díky Arabům, kteří zde již v 8. století začali šířit islám, je region nábožensky relativně homogenní. Zlom pro region představoval rozpad SSSR v roce 1991, kdy se v regionu zformovalo pět státních útvarů - Kazachstán, Turkmenistán, Uzbekistán, Kyrgyzstán a Tádžikistán. K středoasijskému regionu je možné zařadit také Afghánistán a Ujgurskou autonomní oblast Sin-ťiang, označovanou jako Východní Turkeistán či Ujguristán, která je součástí Čínské lidové republiky.¹⁰³ K nestabilitě regionu přispěl rozpad SSSR, roztržičnost národů a fakt, že řada příslušníků téhož národa žije mimo daný stát. Region je také díky strategické poloze a rozsáhlým nalezištím ropy a nerostným surovinám předmětem zájmu řady států, zejména Ruska, USA a Turecka.

Nejzávažnější ohnisko napětí regionu reprezentuje Afghánistán, který je etnicky velmi heterogenním státem. Mezi kmeny dominují převážně Tádžikové a Paštunové, okrajové oblasti obývají Uzbekové, Turkmeni a Kyrgyzové. Významnou roli zde hraje islám, který sem přinesli Arabové již v 7. století. V letech 1979-1989 došlo k sovětské intervenci do Afghánistánu. Ta sledovala především své strategické zájmy a podporovala vytvoření tzv. Velkého Afghánistánu, ke kterému by se připojila pákistánská provincie Paštunistán a rovněž etnikum Balúčů, kteří usilovali o stát Balúčistán, prostřednictvím něhož by měl SSSR přístup k Indickému

¹⁰³ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002. s. 262.

oceánu.¹⁰⁴ Sověti nedosáhli svého cíle, avšak po jeho intervenci se do čela státu dostali islámští radikálové, kteří utvářejí islámský charakter státu. Sovětskou intervenci následně vystřídaly boje mezi islámskými frakcemi a mezi kmeny.

V roce 1994 se zformovalo hnutí Taliban, které fakticky ovládalo celou zemi a prostřednictvím organizace al-Kajdá podniklo ve jménu Svaté války řadu teroristických útoků, včetně útoku na USA v roce 2001. Tento čin byl také důvodem bombardování domnělých základů Talibanu ze strany USA, jehož cílem bylo zničení organizace al-Kajdá a dopadení jejího vůdce Usámy bin Ládina.¹⁰⁵ Boje proti terorismu probíhají v Afghánistánu dodnes. Vedle jednotek z USA zde působí i jednotky NATO a ISAF¹⁰⁶. Další výrazný problém představuje pro Afghánistán etnická různorodost země. V Afghánistán žije nespočetné množství etnik na základě kmenové či rodové struktury. Mezi největší etnika patří Paštuni, Tádžici, Hazáři a Uzbeki. Přičemž vůdčí roli a největší vliv v politické sféře mají Paštuni. Příčinami konfliktů mezi etniky je zisk dominantního postavení, náboženské spory, kdy sunnitští Paštuni tvrdě postihují šiitské Hazáry a spory s okolními státy, kam daná etnika přesahují. Zejména se jedná o Paštuny v Pákistánu a Tádžiky na severu Afghánistánu. Díky přítomnosti radikálních islamistů seskupujících se do teroristických organizací a díky etnické nevraživosti, která je umocňována náboženstvím a snahou získat dominantní postavení v zemi, je Afghánistán nestabilní zemí plnou potenciálních konfliktů.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 271-273.

¹⁰⁵ ŠLACHTA, M. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2007, s. 107-108.

¹⁰⁶ ISAF (International Security Assistance Force) jednotky v rámci NATO, působící v Afghánistán od roku 2003. Jednotky mají za úkol pomoci s obnovou země a zajišťovat bezpečnost obyvatelstva.

¹⁰⁷ Srov. ŠLACHTA, M. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2007, s. 105-116.

3.5 Indo-čínský-myanmarský transregion

Indo-čínský-myanmarský transregion je charakteristický především svojí etnickou a náboženskou pestrostí. Řada etnik přesahuje hranice jednoho státu do druhého. Region je také díky nerostným surovinám a strategické poloze mezi dvěma oceány předmětem zájmu mnoha mocností a to nejen místních jako je Čína nebo Japonsko, ale i Ruska a USA. S náboženskými problémy, především se silící islámskou radikalizací, se potýká Indonésie, Filipíny a Thajsko. Za nejzávažnější ohnisko konfliktů v tomto regionu můžeme považovat Myanmar a Srí Lanku.

Srí Lanku obývají dvě hlavní etnické skupiny – Sinhálci a Tamilové, kteří se liší rasou, náboženstvím i kulturou. Hlavním důvodem konfliktu mezi etniky je náboženství a územní spory. Sinhálci přišli na ostrov asi v 6. století př. n. l. a v 9. století přijali buddhismus. Bylo to v době, kdy začali postupně osídlovat sever ostrova hinduističtí Tamilové. Ostrov Sinhálci sjednotili ve 12. století avšak postupně se dostal pod správu několika tehdejších koloniálních mocností. V době britské správy v 18. století byl ostrov prohlášen za britskou korunní kolonii Cejlon. K britské nadvládě se etnika stavěla rozdílně. Sinhálci britskou nadvládu odmítali, avšak Tamilové se v té době administrativně a ekonomicky prosadili a Brity na ostrově podporovali, To ještě víc prohloubilo vzájemnou etnickou nenávist. Po vyhlášení nezávislosti ostrova v roce 1948 Sinhálci zbavili občanského a volebního práva veškeré tamilské obyvatelstvo.¹⁰⁸

¹⁰⁸ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002. s. 188-189.

Postupně docházelo i k dalším formám diskriminace ze strany Sinhálců vůči Tamilům.¹⁰⁹ Jazykový zákon a osidlování tamilského severu Sinhálci, vedli k prvním ozbrojeným střetům v roce 1958. Ústavou z roku 1972 se Srí Lanka stala unitární socialistickou republikou s úředním jazykem sinhálštinou a buddhismem jako oficiálním náboženstvím a přejmenovala se na Šrí Lanku. Tyto skutečnosti přiměly Tamily k radikalizaci a občanským nepokojům, které měly vést k autonomii tamilského severu nebo v lepším případě vyhlášení nezávislé republiky pod názvem *Ílam*. Tamilskému občanskému odboji dominovala organizace *Tamilští noví tygři* a poté *Tygři osvobození tamilského Ílamu*¹¹⁰. Střídavě doházelo k protitamilským pogromům a ze strany Tamilů zase k sebevražedným útokům vůči Sinhálcům. Tamilové byli podporováni finančně i vojensky svými soukmenovci v Indii, která se do konfliktu zapojila od roku 1987, kdy na Srí Lanku vyslala své mírové síly. S ústupky vůči Tamilům, které Indie navrhla, však nebyli spokojeni ani tamilští extrémisté ani sinhálští nacionalisté. Vypukly mezi nimi nové boje a Indie se tak ze Srí Lanky v roce 1990 stáhla. Vzájemný konflikt byl ukončen teprve v roce 2002 podepsáním dohody o příměří s Tamily. Křehké příměří trvalo pouze do roku 2006, kdy byla zahájena série atentátů ze strany Tamilů vůči sinhálskému obyvatelstvu.¹¹¹ V roce 2009 srílanské jednotky dobyly základnu Tamilských tygrů Elephant Pass na severu země a značně tak oslabily jejich sílu.¹¹² Neustále však dochází k teroristickým útokům ze strany Tamilů. Posledním takový případ se odehrál v březnu 2009, kdy na slavnosti ve městě Akuressa zaútočil sebevražedný atentátník, jehož čin si vyžádal několik mrtvých a zraněných. Za strůjce teroristické

¹⁰⁹ Funkci úředního jazyka přejala místo angličtiny v roce 1956 sinhálština, která tím znevýhodnila tamilské obyvatelstvo, zejména úředníky a tamilskou inteligenci.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 137.

¹¹¹ Tamtéž, s. 132-139.

¹¹² Srov. <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/asie-a-pacifik/clanek.phtml?id=626684>[cit. 2009-03-28].

akce byla označena právě organizace Tygři osvobození tamilského Ílamu (Tamilští tygři).¹¹³ Situace mezi oběma etniky se tak opět vyostřila a bez ochoty stran ke kompromisu nebude zřejmě možné uzavřít příměří.

3.6 Africký transregion

Afrika je považována za nejchudší region světa. Kromě bídy, hladu a nemocí jsou státy v regionu charakteristické svojí multietnicitou a jazykovou rozmanitostí. V minulosti byl region kolonizován a rozdělen do sfér vlivu několika Evropských mocností jako byla Velká Británie, Itálie, Francie, Španělsko či Portugalsko. Přítomnost těchto mocností vedla k rozdělení Afriky do jednotlivých sfér vlivu, aniž by byly respektovány etnické hranice. Dekolonizačním procesem v padesátých letech 20. století a zejména rokem 1960, kdy většina afrických států získala nezávislost, byla rovněž odstartována i řada konfliktů. Hlavními příčinami byly zejména spory etnické, o nerostné zdroje a v neposlední řadě snaha kmenů či jednotlivců získat výhradní moc ve státě. Konflikty v Africe po dekolonizaci rychle narůstaly, mezi rokem 1945-200 zde bylo vedeno více jak padesát válečných konfliktů, z nichž většina byla vnitrostátních. Situace se nezměnila ani dnes, kdy je v Africe zaznamenáno 78 konfliktů, přičemž stupeň intenzity konfliktů neustále vzrůstá.¹¹⁴ Mezi konflikty vysoké intenzity můžeme zařadit například konflikty ve Rwandě, Burundi, v Demokratické republice Kongo, Keňi, Mali či Nigérii. Tři konflikty mají také podobu válek. Jedná se o Somálsko, Súdán a Čad.¹¹⁵

¹¹³ Srov. <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/asi-a-pacifik/clanek.phtml?id=631573> [cit. 2009-03-16].

¹¹⁴ Srov. <http://www.e-polis.cz/mezinarodni-bezpecnost/34-konflikty-subsaharske-afriky.html> [cit. 2009-02-20].

¹¹⁵ Srov. <http://www.e-polis.cz/mezinarodni-bezpecnost/34-konflikty-subsaharske-afriky.html> [cit. 2009-02-20].

Konflikt ve Rwandě a Burundi můžeme považovat za příklad „moderní“ genocidy 20. století. Rwanda je domovem několika etnik, z nichž nejpočetnější jsou Hutuové a Tutsiové, kteří mezi sebou vedou boje a to nejen ve Rwandě, ale i v okolních státech Burundi, Ugandě a v Demokratické republice Kongo. Oba dva kmeny žily v minulosti v míru. Tutsiové chovali dobytek a Hutuové byli rolníci. Od roku 1856 bylo území kolonizováno Němci a následně Belgičany. Tato kolonizace sebou přinesla řadu katastrof v podobě epidemie černého moru, spavou nemoc a invazi kobylek. V té době byla Rwanda spojená s Burundi v Ruandu-Burundi, která byla administrativně připojena v roce 1925 ke Kongu. První etnické rozdíly mezi Hutuy a Tutsii se projevily ve 30. letech, kdy bylo ze strany belgických kolonizátorů umožněno Tutsiům navštěvovat ve Rwandě školy a při volbě náčelníků byli jednoznačně upřednostňováni Tutsiové.¹¹⁶

Konflikt mezi etniky vygradoval v roce 1963 po vyhlášení nezávislosti Rwandy, kdy ve volbách získali většinu Hutuové. Následkem toho došlo k represím vůči Tutsiům a ke krvavému masakru ze strany Hutuů. Bylo povražděno na 10 000 Tutsiů a další byli nuceni uprchnout do okolních zemí. Podobnou situaci prožívalo i Burundi, kde hlavní politickou roli měli Tutsiové. Hutuové se snažili v roce 1968 o převrat, avšak tyto snahy byly tvrdě postihovány ze strany Tutsiů. V letech 1973-1974 došlo v Burundi k povraždění asi 250 000 Hutuů.¹¹⁷ Situace se na čas uklidnila, ale v roce 1987 došlo v Burundi k převratu a začaly lokální střety mezi etniky, které zasáhly i Rwandu.¹¹⁸

V roce 1990 vtrhla do Rwandy *Rwandská vlastenecká fronta složená* z Tutsiů, kteří v okolních zemích formovali odbojové

¹¹⁶ TERNON, Y. *Genocidy XX. století, zločinný stát*. Praha: Thermis, 1997. s. 274.

¹¹⁷ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002. s. 307.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 307-308.

hnutí vůči Hutuům. V dubnu 1994 došlo k zavraždění rwandského prezidenta Juvénala Habyarimana, který byl Hutu, známý svou tvrdou protitutsijskou politikou. To vyprovokovalo Hutuy k podnikání krvavých masakrů Tutsiů. Prvními zavražděnými byli politici, intelektuálové a policisté, následně přišli na řadu všichni další obyvatelé. Hutuové měli jediný cíl – vyvraždit všechny Tutsie, kteří obývali Rwandu (asi 10 procent obyvatel). Odhadovaný počet zavražděných je asi 500 000 a k tomu asi jeden milion uprchlíků.¹¹⁹

Tato genocida je označovaná za největší genocidu 20. století. Na ni záhy odpověděli Tutsiové masovými útoky zaměřenými proti Hutuům, kteří byli nuceni prchat ze země¹²⁰. Téhož roku byla sestavena vláda, kde měli určitý podíl mandátů i Hutuové, ovšem faktická moc byla v rukou Tutsiů.

Tento stav se nezměnil ani po volbách v roce 2002 a 2008.¹²¹ Situace ve Rwandě se stabilizovala, avšak země se musí vyrovnat s výrazným úbytkem obyvatel, ekonomickou a hospodářskou destabilizací země a v neposlední řadě s genocidou a masovými útoky obyvatel ze země, které byly důsledkem vzájemné nenávisti obou etnik.

V závěru této kapitoly je třeba zdůraznit, že záměrem bylo nastínit jednotlivé oblasti s největší koncentrací konfliktů a některé vybrané konflikty v oblasti, nikoli podat vyčerpávající přehled o všech konfliktech, které na světě probíhají. To by ani nebylo možné vzhledem k limitovanému počtu stran diplomové práce a vzhledem k tomu, že konflikty se neustále mění a nikdy by nebylo možné podat nejaktuálnější informace o všech probíhajících konfliktech ve světě.

¹¹⁹ TERNON, Y. *Genocidy XX. století, zločinný stát*. Praha: Thémis, 1997. s. 281.

¹²⁰ Více než dva miliony Hutuů bylo nuceno uprchnout z Rwandy do okolních zemí.

¹²¹ Srov. http://www.unhcr.cz/dokumenty/state2000_10.pdf [cit. 2009-02-20].

4 Vybrané konflikty a jejich analýza

Na světě probíhá celá řada konfliktů, které jsou založeny převážně na regionálním základě, a řada z nich není doposud vyřešena. Pro analýzu byly vybrány dva konflikty: gruzínsko-abcházský a kyperský konflikt. Oba dva konflikty probíhají již více než padesát let a nejsou doposud vyřešeny. V posledních několika letech se staly opět velice aktuální. Analyzované konflikty vykazují řadu shodných znaků i přes fakt, že se nacházejí v odlišných oblastech – gruzínsko-abcházský konflikt probíhá v Kavkazsko-kurdistánském regionu, kyperský v Balkánském transregionu. V obou konfliktech dochází k mezinárodní intervenci států, ale i řady organizací a proto mají oba konflikty mezinárodní dopad.

4.1 Řecko-turecký konflikt na Kypru

Konflikt na ostrově Kypr, který se nachází ve východní části Středoziemního moře, je dlouhodobě probíhajícím konfliktem a není doposud vyřešen. Hlavní roli v něm hrají územní spory, nacionální tendence a do značné míry se zde promítají vzájemné turecko-řecké vztahy. Pro jeho pochopení je tedy třeba zmínit i pozadí těchto vzájemných turecko-řeckých vztahů. Ty bychom mohli charakterizovat jako proměnlivé a velmi složité, neboť se do nich promítá mnoho sporných otázek, z nichž některé se nepodařilo stále vyřešit. Za hlavní problémy, jež zatěžují turecko-řecké vztahy, bychom mohli označit kyperskou otázku, egejskou otázku (nároky na ostrovy, vymezení šelfů, vod či vzdušného prostoru) a v neposlední řadě také otázku začlenění Turecka a Kyperské republiky do Evropské Unie. Kromě výše zmíněných faktorů zde hraje významnou roli vzájemná nedůvěra a neochota obou států ustoupit ze svých

nároků, jež jsou zakořeněny hluboko v historii vzájemných vztahů.¹²²

Kyperský konflikt vstoupil do popředí vzájemných vztahů po roce 1955, kdy ostrov obývalo přes 80% kyperských Řeků¹²³. Hlavní roli v otázkách náboženských a politických hrála řecká ortodoxní církev v čele s arcibiskupem Makariem III. Církev měla hlavní vliv na utváření národního povědomí kyperských Řeků, kteří se v plebiscitu konaném v roce 1950 ve většině vyslovili pro osvobození z britské nadvlády a uskutečnění tzv. *enosis*¹²⁴ -sjednocení Kypru s Řeckem. Vůdčí osobností a propagátorem těchto myšlenek se stal již výše zmíněný arcibiskup Makarios III. Do jednání s Velkou Británií se zapojilo zpočátku odmítavé Řecko v čele s tehdejším premiérem Alexandrosem Papagosem. Jednání s Velkou Británií byla neúspěšná i přes návrh Řecka, že na Kypru i nadále zůstanou britské vojenské základy a další budou, výměnou za Kypr, zřízeny i v samotném Řecku. Po neúspěšných jednáních s Velkou Británií se Papagos na popud Makaria III. obrátil na OSN, na jehož Valném shromáždění byla otázka Kypru probírána. K velkému zklamání Řecka a zvláště Kypru se státy OSN postavily na stranu Velké Británie. Ta, ve snaze oslabit touhu Řecka po Kypru, zapojila do jednání Turecko. Vzájemná jednání se konala v roce 1955 v Londýně. Velká Británie požadovala zachování Kypru pod Britskou správou, Řecko naopak myšlenku sjednocení Kypru s Řeckem a Turecko navrácení ostrova Turecku v případě, že Kypr nebude dále pod Britskou svrchovaností. Na zhoršení vzájemných vztahů měly podíl i vnitrokyperské události. Řeckokyperská teroristická organizace *Národní organizace kyperských bojovníků* (EOKA),

¹²² Více o historii řecko- tureckého konfliktu viz HRADEČNÝ, P. *Řekové a Turci. Nepřátelé nebo spojenci?* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2000, s. 12-62.

¹²³ Tamtéž, s. 71.

¹²⁴ Tamtéž, s. 71.

v jejímž čele stanul pravicově extremistický plukovník Georgios Grivas, podnikla proti tureckému obyvatelstvu řadu teroristických útoků.¹²⁵

Konflikt na Kypru vygradoval v roce 1957, kdy se na ostrově střetly dvě zcela odlišné koncepce, řecká enosis a turecká taksim¹²⁶, která propagovala rozdělení ostrova. Prosazování těchto koncepcí vygradovalo v krvavý etnický konflikt. Situaci se snažila řešit Velká Británie Macmillanovým plánem¹²⁷, který však všechny zúčastněné strany odmítly a dál trvaly na svých koncepcích enosis a taksim. K obratu situace došlo v roce 1959 na jednání v Londýně a Curychu, kde byly podepsány Curyško-londýnské dohody. Tyto dohody deklarovaly vyhlášení Kyperské republiky, jako nové, nezávislé, unitární, prezidentské republiky. Velká Británie si ponechala pouze základny Dekelia a Akrotiri.¹²⁸ *„...Všichni občané byli rozdělení podle své etnické a náboženské příslušnosti do dvou národních společenství – řeckého a tureckého, která se nevytvářela na teritoriálním, ale naopak na osobním principu (i příslušníci jiných národností se přitom museli povinně zařadit mezi Řeky či Turky). Za řídicí složku každého společenství byly označeny Komunální komory, jakési „malé parlamenty“, jež měly pečovat o záležitosti vlastní národní obce a měly být voleny všemi jejími příslušníky. Nejvyšším legislativním orgánem se stal padesátičlenný celokyperský parlament, v němž 70 procent míst (35 křesel) připadalo na řecké poslance a 30 procent (15 křesel) na Turky. Příslušníci obou společenství volili odděleně své národní poslance. K přijetí každého zákona bylo třeba tzv. dvojí*

¹²⁵ Tamtéž, s. 73-74.

¹²⁶ Tamtéž, s. 78.

¹²⁷ Macmillanův plán předpokládal, že ostrov bude po dobu sedmi let řídit tzv. Smírčí rada složená z britského guvernéra, zástupců Turecka, Řecka a zástupců obou kyperských komunit. Po uplynutí sedmi let se měly o správu ostrova podělit Velká Británie, Turecko a Řecko. Srov. HRADEČNÝ, P. *Řekové a Turci. Nepřátelé nebo spojenci?* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2000, s. 79.

¹²⁸ Více o Curyško-londýnských dohodách viz HRADEČNÝ, P. *Řekové a Turci. Nepřátelé nebo spojenci?* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2000, s. 81-86.

většiny, tj. absolutní většiny hlasů jak řeckých, tak tureckých zástupců. Poměrný národnostní klíč 70:30 mezi Řeky a Turky byl závazný nejen v legislativě, ale i při obsazování míst ve výkonných orgánech státní moci včetně vlády, která se skládala z deseti ministrů – sedmi Řeků a třech Turků. Pro dvoutisícovou kyperskou armádu platil dokonce národnostní klíč 60:40. Dohoda o „základní struktuře“ vyhlášovala, že hlavou státu Kyperské republiky bude vždy prezident, kterého zvolí řecká část obyvatelstva státu přímým hlasováním. Funkci viceprezidenta měl naproti tomu zastávat kyperský Turek, vybraný obdobným způsobem z řad příslušníků jeho menšinové komunity. Oba nejvyšší státní funkcionáři nedostali právo se vzájemně zastupovat, mohli však podle své národní příslušnosti odvolávat ministry a vetovat navzájem svá rozhodnutí i usnesení parlamentu ve všech otázkách týkajících se zahraniční politiky, obrany a bezpečnosti. Mimořádně významnou roli v státní soustavě získal tříčlenný Nejvyšší ústavní soud, složený ze dvou kyperských občanů (Turka a Řeka) a nezávislého zahraničního předsedy, kterým neměl být ani občan Řecka či Turecka ani příslušník britského společenství národů....“¹²⁹

Curyšsko-londýnské dohody byly podepsány s rozpaky a neochotnou, zejména ze strany představitele kyperských Řeků Makaria III., jenž deklaroval, že dohoda zvýhodňuje kyperskou tureckou menšinu v neprospěch kyperských Řeků. Nicméně konflikt na Kypru se vlivem podepsání dohod podařilo na nějaký čas uklidnit. Nově získal na intenzitě v roce 1963 v důsledku opětovného zhoršení vnitrokyperských vztahů. Mezi oběma komunitami panovala značná nedůvěra a podezřívavost. Ze strany kyperských Řeků to byla zejména obava, že kyperští Turci mají v úmyslu vytvořit z Kyperské republiky federaci a kyperští Turci naopak podezřívali kyperské Řeky z opětovných snah o spojení s Řeckem. Konflikt vyvrcholil v době předložení

¹²⁹ Tamtéž, s. 81-82.

třinácti doplňků k ústavě prezidentem Makariem III. tureckému viceprezidentovi Fazilovi Küçükovi. Tyto doplňky předpokládaly, že Kyperská republika bude unitárním státem, ve kterém Turecko ztratí právo veta a podíl Turků ve státním a veřejném sektoru se tak sníží z 30 na 20 procent. Otázka dodatku ústavy roznítla nový ozbrojený etnický konflikt, do něhož se vložila OSN. Ta přijala v březnu 1964 rezoluci, ve které vyzývala k ukončení násilí a prosadila přítomnost mírového sboru pod názvem UNFICYP. I přes vnější zásahy ze strany OSN se konflikt nepodařilo zastavit. Představitelé turecké menšiny se uchýlili do tureckých enkláv na severu země a vyhlásili zde vlastní administrativu řízenou tzv. *Hlavním výborem*¹³⁰. Do konfliktu se vytvořením tzv. Achesonova plánu¹³¹ zapojily i Spojené státy Americké ve spolupráci s OSN. Achesonův plán však přes odmítavé postoje kyperských Řeků a rovněž i kyperských Turků neprošel. Naopak se schylovalo k novému ozbrojenému konfliktu, který byl opět částečně utlumen zásahem OSN.

Na další vývoj Kypru měly značný vliv vnitropolitické události v Řecku, kde v roce 1967 převzala moc pravicově orientovaná vojenská junta v čele s politikem C. Kolliasem, podporovaná i Tureckem. Právě z dalšího sbližování obou zemí měl značné obavy prezident kyperské republiky Makarios III. Obával se, že Řecko učiní v kyperské otázce vůči Turecku ústupky, které by mohly ohrozit existenci Kyperské republiky. V důsledku těchto obav schválil kyperský parlament rezoluci, která předpokládala sjednocení celého Kypru s Řeckem. Obavy

¹³⁰ Tamtéž, s. 92-93.

¹³¹ Achesonův plán předpokládal, že převážná část ostrova bude postoupena Řecku. Turecko mělo jako kompenzaci získat vlastní vojenskou základnu na Kypru s přilehlým územím a převzít Dodekanský ostrov Kastelorizo od Řecka. Kyperští Turci, kteří by si přáli odejít z ostrova, měli být odškodněni a zbývající měli dostat možnost žít v jednom ze dvou autonomních kantonů, které by se nacházely pod tureckou správou. Na dodržování lidských práv měl bdít mezinárodní orgán a jednotky Severoatlantické aliance zabraňovat případným konfliktům. Tamtéž, s. 96.

kyperského prezidenta se ovšem ukázaly zbytečné, jelikož se strany nebyly schopny vzájemně dohodnout.¹³²

Opětovnou vzájemnou nevraživost prohloubily i události na samotném ostrově, kdy v listopadu 1967 přepadl generál Grivas turecké vesnice Kofina a Agios Theodorosa na Kypru. Přepadení si vyžádalo několik obětí na straně kyperských Turků. Samotné Turecko začalo mobilizovat vojenské síly pro invazi na Kypr a dalo Řecku ultimátum v podobě stažení řeckých jednotek z ostrova, rozpuštění řeckokyperské národní gardy, ukončení nátlakových akcí vůči kyperským Turkům a odškodnění rodinám zavražděných v přepadených vesnicích. Řecká strana vyhověla všem požadavkům, kromě rozpuštění národní gardy. Následně byl ozbrojený konflikt za pomoci zásahu OSN a NATO ukončen. Koncem prosince 1967 přetvořili Turci na Kypru svůj administrativní orgán na „*prozatímní kyperskou tureckou správu*“.¹³³ Další jednání probíhající v letech 1968-1974 mezi představiteli Kypru, Turecka a Řecka nepřinesla žádné úspěchy. Situace se navíc zkomplikovala vlivem změněné politické situace v Turecku i Řecku. V Turecku zvítězila *Republikánská lidová strana* v čele s politikem B. Ecevitem, která vládla v koalici s pravicovou islámsko-fundamentalistickou stranou *Strana národní jednoty*. V Řecku převzalo moc ultranacionalistické křídlo dosavadní vládnoucí vojenské junty v čele s D. Ioannidisem. Radikalizace na politickém poli obou zemí měla za následek striktnější prosazování zájmů v kyperské otázce. Turecko trvalo na federalizaci Kyperské republiky a Řecko na připojení Kypru k Řecku a svržení dosavadního prezidenta Makaria III. Ten byl skutečně v červenci 1974 svržen a byl nucen uprchnout do zahraničí. Do čela republiky se dostala ultranacionalistická strana v čele s N. Sampsonem, členem

¹³² HRADEČNÝ, P. *Řekové a Turci. Nepřátelé nebo spojenci?* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2000, s. 101-103.

¹³³ Tamtéž, s. 103.

EOKA.¹³⁴ V červenci 1974 došlo ze strany řecko-kyperských důstojníků k vojenskému převratu. Na tuto akci záhy odpovědělo Turecko invazí tureckých vojsk na sever ostrova.¹³⁵

V následujícím období došlo k dalším jednáním o vyřešení kyperského konfliktu a rovněž nastaly změny v politické struktuře Kypru a Řecka¹³⁶. Nová jednání, kde Turecko předložilo řecké a kyperské straně ultimátum pro přijetí tzv. Güneşova plánu¹³⁷, selhala a tak se Ecevit rozhodl prosadit svůj plán vojenskou cestou. Nová turecká invaze na Kypr v srpnu 1974 skončila po několika dnech příměřím na popud Rady bezpečnosti OSN. Nicméně Ecevit získal 36,3 procent dosavadního území republiky a zemi rozdělila tzv. Atillova linie. *„Čára nejzazšího postupu tureckých jednotek, tzv. Atillova linie, která v délce 180km protíná ostrov od západu k východu a prochází i hlavním městem Nikósií, od srpna 1974 až do současna, od sebe územně odděluje obě kyperská národní společenství. Jejich přímému dotyku zabraňuje mezinárodní mírový sbor UNFICYP, který operuje v neutrální zóně, zaujímající 3,7 procenta teritoria původního Kyperského státu.“*¹³⁸

V následujících letech se vzájemné vztahy Řecka a Turecka stále zhoršovaly. Po usilovném prosazování přeměny Kyperské republiky na federaci ze strany Turecka, došlo 13. února 1975 k vyhlášení Tureckého federativního státu Kypr¹³⁹, jehož prezidentem se stal tehdejší viceprezident Kyperské republiky R. Denктаş. Tím došlo k faktickému rozdělení ostrova

¹³⁴ Tamtéž, s. 110-113.

¹³⁵ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002, s. 234.

¹³⁶ D. Ioannidis byl v Řecku vystřídán demokratickým politikem K.Karamanlisem, do čela kyperské republiky se postavil G. Kleridis, který vystřídal ultranacionalistického vůdce Sampsona.

¹³⁷ Güneşův plán předpokládal zřízení separátních tureckých kantonů, které by zabíraly asi třetinu ostrova. Srov. HRADEČNÝ, P. *Řekové a Turci. Nepřátelé nebo spojenci?* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2000, s. 113.

¹³⁸ Tamtéž, s. 115.

¹³⁹ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002, s. 234.

na Kyperskou republiku a Turecký federativní stát Kypr. Teprve v roce 1977 došlo k vzájemným jednáním obou kyperských etnik – z exilu navrátilivšího se Makaria III. a zástupce tureckého etnika R. Denktaše. Výsledkem jednání byl čtyřbodový dokument, jenž předpokládal, že se: „ *Kypr stane federální republikou, že ústřední vláda bude zajišťovat jednotu země při zachování jejího bikomunálního charakteru, že při územním rozdělení mezi oběma ostrovními komunitami se bude přihlížet k hospodářské živnosti a vlastnictví půdy a že otázka uplatnění „tří svobod“ (tj. svobody pohybu, usazování a nabývání vlastnictví půdy po celé zemi) se stane předmětem diskuse a že při jejím posuzování bude brán zřetel na bikomunální charakter státního systému a na některé praktické obtíže, které z toho mohou vyplynout pro tureckou komunitu.*“¹⁴⁰ Dokument ovšem nebyl realizován, neboť došlo k nečekaným událostem v podobě smrti prezidenta Makaria III. a nástupu nového prezidenta Spyrose Kypriana, který prosazoval multietnický federativní stát se silnou ústřední vládou. Následná jednání Denktaše a Kypriana rovněž neměly velký úspěch.¹⁴¹

Významný zlom pro další vývoj Kypru představoval 15. listopad 1983. Kyperští Řekové i nadále odmítali koncepci federalizace ostrova a tak turecká strana vyhlásila 13. února 1983 úplnou nezávislost Turecké republiky severního Kypru (též Severokyperská turecká republika), která byla uznána pouze Tureckem.¹⁴² Vzájemné nepřátelství obou skupin rovněž prohlubovaly snahy Řecka zařadit Kyperskou republiku do Evropské unie, začlenění Kyperské republiky do Severoatlantické aliance v roce 1993, změna demografického složení obyvatelstva na ostrově, kdy sem přicházelo stále víc

¹⁴⁰ HRADEČNÝ, P. *Řekové a Turci. Nepřátelé nebo spojenci?* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2000, s. 127-128.

¹⁴¹ Srov. s. 128-129.

¹⁴² BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002, s. 234.

Turků ze samotného Turecka a také stálá přítomnost tureckých vojsk v Severokyperské turecké republice.¹⁴³ Výše zmíněné problémy vyústily v roce 1996 v nové ozbrojené střety mezi etniky. V následujícím roce přispěla ke konfliktu tzv. raketová krize¹⁴⁴, kdy tehdejší prezident Kyperské republiky Kleridis zakoupil od Ruské federace několik raket S-300. V důsledku zásahu USA a NATO byl ochoten ustoupit z rozmístění raket na ostrově výměnou za úplnou demilitarizaci ostrova. Raketová krize se dostala v průběhu následujícího období několikrát do popředí a definitivně byla vyřešena až v roce 1998, kdy rakety byly pod tlakem Řecka umístěny na Krétu.

Další překážku pro zlepšování vzájemných vztahů na Kypru představovala otázka přijetí Kyperské republiky do Evropské unie, kdy na Lucemburském summitu v roce 1997 Evropská rada přijala rozhodnutí, že s Kyperskou republikou budou zahájeny přístupové rozhovory. Tento akt vyvolal protireakci ze strany Turecka, které naopak uzavřelo se Severokyperskou republikou tzv. asociační dojednání, které podporovalo ekonomickou a hospodářskou integraci obou zemí.¹⁴⁵ Řecko-turecko-kyperské vztahy také významně ovlivnily snahy Turecka a Kyperské republiky stát se členy Evropské unie. Před Kodaňským summitem EU v roce 2002 předložil generální tajemník OSN Kofi Annan plán na znovusjednocení ostrova. V následném referendu o schválení Annanova plánu turecká část Kypru hlasovala pro návrh¹⁴⁶, avšak řecká část kyperských obyvatel byla proti návrhu.

¹⁴³ Srov. HRADEČNÝ, P. *Řekové a Turci. Nepřátelé nebo spojenci?* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2000, s. 147-160.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 169.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 174.

¹⁴⁶ Výměnou za souhlas s Annanovým plánem slíbila EU kyperským Turkům přijetí tří balíčků opatření, která by skončila ekonomikou izolaci ostrova - pohyb osob mezi jihem a severem ostrova, finanční pomoc severní části ostrova a zrušení obchodního embarga. Srov. <http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/pi-3-055.pdf> [cit. 2009-03-08].

Další zlom v řecko-tureckých vztazích nastal po přijetí Kyperské republiky do EU v roce 2004. Jelikož samotné Turecko má rovněž zájem na přijetí do EU, bylo nuceno udělat řadu ústupků vůči Kyperské republice. Prvním krokem bylo uznání Kyperské republiky¹⁴⁷ a plnění všech závazků vůči novým státům EU včetně Kyperské republiky. EU zároveň podmínila plnění těchto závazků přijetím Turecka do EU. To však odmítá řešit otázku Kypru v rámci EU, která v listopadu 2006 pozastavila jednání v otázce přístupu Turecka. Samotné Turecko se situaci snaží zachránit tím, že otevřelo některé přístavy pro lodě z Kyperské republiky. Nicméně otázka Kypru i nadále brání přístupovým rozhovorům Turecka s EU.¹⁴⁸ Po neúspěchu Annanova plánu započaly nové rozhovory kyperských stran v září 2008, avšak bez viditelnějších pokroků. Do vzájemných rozhovorů se v letošním roce zaangažoval komisař Evropské unie pro rozšíření Olli Rehn, který se v Nikósii setkal s prezidentem Kyperské republiky Demetrisem Christofiasem a s hlavou kyperských Turků Mehmetem Alim Talatem a vyzval je k urychlenému ukončení sporů, které brání Turecku ve členství v EU.¹⁴⁹ Vzájemná jednání však stále nepostupují z místa, neboť obě strany se vzájemně obviňují z neochoty ustoupit a ke skutečnému ústupku ze svých požadavků se neodhodlala zatím ani jedna strana.

¹⁴⁷ Uznání Kyperské republiky jako samostatného státu bylo pro Turecko nemyslitelné. EU tedy alespoň požadovala, aby Turecko podepsalo protokol, ve kterém se zavazuje k rozšíření celní unie mezi Tureckem a novými státy EU. Podepsání tohoto protokolu chápe EU jako uznání Kyperské republiky. Turecko po podepsání protokolu ovšem zdůraznilo, že podepsání neznamená uznání Kyperské republiky ze strany Turecka. Srov. <http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/pi-3-055.pdf> [cit. 2009-03-08].

¹⁴⁸ Srov. <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=295684> [cit. 2009-03-08].

¹⁴⁹ Srov. <http://www.euroskop.cz/38/10794/clanek/znovusjednoceni-kypru-v-ramci-evropske-unie> [cit. 2009-03-08].

4.2 Gruzínsko-abcházský konflikt

Abcházie se nachází v severní části Gruzie a zaujímá rozlohu asi 8,7 tisíc čtverečných kilometrů, jež zabírá asi 12,5 procent veškeré rozlohy Gruzie.¹⁵⁰ Země je díky svému středomořskému klimatu vyhledávanou oblastí turistů, zejména z Ruské federace a rovněž je hospodářsky silnou oblastí především díky pěstování citrusových plodů, produkci čaje a tabáku. Gruzínský centralizovaný stát se začal formovat již během 9-10. století a první historicky doložené záznamy o gruzínském obyvatelstvu jsou známy již za doby Hérodota. Naopak původ Abcházců v Abcházii je nejednoznačný a existují tři hlavní teorie o jejich původu. První říká, že Abcházci i Gruzínci jsou původními obyvateli dnešní Abcházie, druhá tvrdí, že původními Abcházci byli gruzínské kmeny a současní Abcházci pak potomci migrantů, kteří se přestěhovali ze severního Kavkazu na začátku 17. století na území dnešní Abcházie. Třetí teorie říká, že pouze Abcházci byli původními obyvateli dnešního území Abcházie. V 8. století, v době existence tzv. Abcházského království, žili Gruzínci a Abcházci v rámci království v úzkém sepětí.¹⁵¹

Období prvních konfliktů mezi Abcházci a Gruzíny můžeme zaznamenat až od počátku 19. století v době expanze Ruské říše na území Kavkazu a vyhlášení ruského protektorátu nad Gruzii a Abchází v roce 1801. Pro abchazské muslimské obyvatelstvo orientované na Turecko však byla nadvláda ze strany Ruské říše jen těžko snesitelná. Započalo tak období tzv. mahadžirství¹⁵², kdy byli Abcházci stěhováni do Turecka a naopak křesťané z Turecka stěhováni na území Abcházie. Tento proces zapříčinil výrazný úbytek abchazského obyvatelstva a tím se v nich začalo probouzet vědomí národní identity. K budování identity přispěl

¹⁵⁰ ŠMÍD, T., VAŽURA, V. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 236.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 237-239.

¹⁵² Tamtéž, s. 239.

rovněž fakt, že Abcházie byla postupně kolonizována gruzínským obyvatelstvem. Přestože se u Abcházců projevovaly snahy oživit národní identitu, vzájemné soužití obou etnik nedospělo k rozpoutání významného konfliktu. Zásadní zlom v gruzínsko-abcházských vztazích nastal až v roce 1921 v důsledku okupace Kavkazu ze strany Sovětského svazu. Abcházie a Gruzie byly prohlášeny za sovětské socialistické republiky spojené na základě zvláštní svazové smlouvy.¹⁵³ Téhož roku byla mezi Abchází a Gruzii vytvořena federace. V roce 1931 byl status Abcházie změněn na autonomní republiku. V této době Abcházci začali propagovat myšlenku nezávislosti na Gruzii, kterou podpořil i fakt masovějšího přistěhovalství Gruzínců na abcházské území a následné období gruzinizace. Podíl Abcházců klesl v této době z 56,6 procent na 26,4 procent.¹⁵⁴ Docházelo k uzavírání abcházských škol, abcházský jazyk se nesměl používat na veřejných místech a bylo zakázáno islámské náboženství. Abcházci právem vnímali tyto kroky jako násilnou asimilaci a potlačování jejich kultury. Nespokojenost Abcházců s danou situací vyvrcholila v tzv. Abcházských dopisech¹⁵⁵ v letech 1956, 1967, 1978, které byly určeny Moskvě. Obsahem dopisů byly požadavky větší autonomie, návratu statusu svazové republiky, popř. nezávislosti na Gruzii. Dopisy značně rozčarovaly gruzínskou stranu, neboť měli za následek různé výhody pro Abcházce ze strany SSSR a navázání přátelských vztahů s Ruskem.¹⁵⁶ Konflikt mezi Abchází a Gruzii během období, kdy byly země pod sovětskou správou, nenabyl větších rozměrů, neboť Sovětský svaz všechny etnické konflikty a nacionalistické tendence usměrňoval.

¹⁵³ Tamtéž, s. 240.

¹⁵⁴ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002, s. 243.

¹⁵⁵ ŠMÍD, T., VAĐURA, V. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 241.

¹⁵⁶ Přátelské vztahy mezi Abcházci a Rusy byly do značné míry ovlivněny také tím, že Abcházie, díky příjemnému klimatu, je vyhledávaným rekreačním střediskem pro řadu Rusů, včetně vysokých představitelů země. Abcházie je rovněž velkým producentem citrusových plodů, tabáku a čaje a rovněž má několik strategických přístavů jako je Suchumi či Očamira.

Vzájemná obviňování a prohlubující se etnická nenávisť vygradovala 15-16. července 1990. Došlo k rozpoutání etnického konfliktu v Suchumi, jehož důvodem byl odchod gruzínských učitelů a studentů z abchazské univerzity a zřízení vlastní pobočky v Tbilisi, hlavním městě Gruzie. Došlo k vzájemným střetům, které si vyžádaly oběti na obou stranách. K dalšímu prohlubování gruzínsko-abcházského konfliktu přispěl rozpad SSSR a následné vyhlášení nezávislosti Gruzie 9. dubna 1991, v jejímž čele stanul prezident Zviad Gamsachurdia. Špatná hospodářská situace a tlak ze strany Ruska donutily prezidenta, aby odvrátil pozornost od těchto témat a naopak se upnul k novému tématu – etnické rozmanitosti v Gruzii a řešení této otázky. Prezidentovi se tak vlivem jeho politiky podařilo rozpoutat nové konflikty s etniky, jako byli Osetinci či prohloubit konflikt s Abcházci. Za prosazování své politiky si vysloužil prezident kritiku ze strany veřejnosti a nespokojenost, která vedla k jeho svržení a nástupu vlády pod názvem Státní rada.¹⁵⁷

Rozpad SSSR a nezávislost Gruzie podnítily i abcházskou stranu k větší aktivitě na poli prosazování svých snah o nezávislost. Během dvou let bylo přijato několik různých zákonů a dodatků k ústavě, které gruzínsko-abcházský konflikt stále více rozdmýchávaly. První dodatek k ústavě, přijatý abchazským parlamentem v roce 1990, upravoval zastoupení abchazských, gruzínských a jiných zástupců v abchazském parlamentu. Téhož roku abchazský parlament přijal deklaraci o vyhlášení nezávislosti Abcházie, kterou ovšem gruzínská strana považovala za nelegitimní a po následné občanské válce naopak obnovila Ústavu z roku 1921, ve které měli Abcházci menší pravomoci. Abcházci zase obnovili ústavu z roku 1925,

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 244-245.

čímž byla obnovena nezávislost na Gruzii, která však nikým nebyla uznána.¹⁵⁸

Svržený gruzínský prezident Gamsachurdia se svými věrnými vojsky opevnil v západní Gruzii blízko abchazských hranic, odkud začal bojovat proti vládnoucí Státní radě. Její zástupci byli ochotni s bývalým prezidentem vyjednávat, avšak po příjezdu do centra odporu byli zajati a odvezeni do Abcházie. Do země se vydala Národní garda v čele s velitelem gruzínských vojsk Tengizem Kitovanim, jehož cílem bylo osvobodit zajatce a zajistit volný koridor pro železniční dopravu, který byl blokován povstalci. Kitovani ovšem bez vědomí Gruzie změnil nečekaně plány a své vojsko obrátil na Suchumi s cílem zajistit Gruzii úplnou kontrolu nad Abchází, která tento akt pochopila jako invazi a připravovala se na ozbrojený protiútok. Kitovanimu se podařilo obsadit Suchumi a abchazský prezident V. Ardzinba byl nucen uprchnout do okresu Gudauta, střediska abchazského separatismu. Ozbrojený útok započal 14. srpna 1992. Poté, co gruzínská vojska obsadila Suchumi, otevřela i druhou frontu na severu Abcházie. Do konfliktu se zapojila i Konfederace Kavkazských národů¹⁵⁹, jejímž členem byla právě Abcházie. Konfederace se sešla v čečenském městě Grozném, kde dala Gruzii ultimátum, aby se stáhla do 21. srpna z Abcházie, jinak vyhlásí Gruzii válku. Do konfliktu se rovněž zapojila OSN, která vyslala svého zástupce na pozorovací misi do Abcházie. Konflikt však stále sílil, ale došlo k obratu situace, ve které měla nyní navrch právě Abcházie. Bylo to zásluhou především finanční a vojenské podpory ze strany Ruska. Konečné příměří, v pořadí již třetí během konfliktu, bylo podepsáno 27. července

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 245-246.

¹⁵⁹ Konfederace horských národů Kavkazu je organizací, která vznikla v roce 1990 a sdružuje 16 kavkazských národů a 7 autonomních republik. Organizace má v současné mezinárodní situaci zanedbatelný vliv.

1993 v Soči, kde se sešli představitelé Ruska, Abcházie a Gruzie. Rovněž byla ustavena mise OSN pod názvem UNOMIG, která měla za úkol dohlížet na plnění dohody o zastavení palby.¹⁶⁰

Příměří však netrvalo dlouho, neboť došlo k jeho porušení z obou stran. Vojska bývalého prezidenta Gamsachurdii obsadil a tři největší města v západní Gruzii nedaleko hranic s Abcházíí a naproti tomu abchazská vojska zaútočila v srpnu 1993 na města Suchumi, Očamiru a Tkvarčeli. Rusové abchazský útok podporovali. Abcházii viděli jako nástroj, jehož prostřednictvím by mohli donutit Gruzii vstoupit do SNS. Abcházcům se podařilo zahnat gruzínská vojska za administrativní hranice Gruzie a i ostatní gruzínské obyvatelstvo prchalo z Abcházie. Poté, co Gruzie souhlasila se vstupem do SNS, byla na popud Ruska zahájena třístranná jednání. Došlo k podepsání dohody o příměří a dohody o rozmístění jednotek SNS složených převážně z ruských vojáků v nárazníkovém pásmu mezi Gruzii a Abcházíí.¹⁶¹ „V prosinci 1993 bylo v Ženevě podepsáno Memorandum o vzájemném pochopení, na jehož základě se strany dohodly alespoň na dočasném přerušení bojů. Rozhovory o statusu Abcházie skončily nezdarem. Konečná dohoda o zastavení palby byla podepsána v Moskvě 19. května 1994. Na administrativní hranici Abcházie a Gruzie byly rozmístěny mírové jednotky s mandátem OSN pro Gruzii (UNOMIG) ve městě Suchumi, Zugdidi a Tbilisi. Krvavý konflikt byl tímto zastaven.“¹⁶²

Řešení gruzínsko-abcházského konfliktu je velice složité, neboť strany konfliktu nejsou schopné dohodnout se na přijatelném řešení. Základními otázkami řešení konfliktu

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 247-248.

¹⁶¹ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002, s. 244.

¹⁶² ŠMÍD, T., VAŘURA, V. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, s. 252.

je otázka politického statutu Abcházie a jejího vztahu ke Gruzii a rovněž otázka návratu uprchlíků do Abcházie. Gruzie vznesla požadavek, aby se gruzínští uprchlíci mohli vrátit zpět do Abcházie, avšak Abcházie to odmítá, neboť nehodlá znovu připustit, aby se Abcházci opět stali menšinou na vlastním území. Výjimku udělala Abcházie pouze pro vesnici Gali, která byla z 90% gruzínská. Ve věcech politického statusu, byla Abcházie rovněž neoblomná. V úvahu pro ni nepřipadá ani konfederace či autonomie v rámci Gruzie, ale pouze nezávislost země a případná dvoustranná smlouva mezi dvěma nezávislými státy.¹⁶³

Do řešení konfliktu se zapojila celá řada organizací a zemí. Mediátorem v tomto konfliktu byla Ruská federace, která otevřeně vystupovala ve prospěch Abcházie, jejímž občanům udělovala plošně ruské občanství a nerespektovala ekonomickou blokádu, která byla na Abcházii uvalena. Byla sestavena tzv. Skupina přátel Generálního tajemníka pro konflikt v Abcházii¹⁶⁴, která zahrnovala příslušníky Francie, Velké Británie a USA a měla především pozorovatelský a zprostředkovatelský status. Intervence ze strany OSN ani Ruska však nezabránily novému vyhrocení konfliktu v roce 1998. V tzv. "šestidenní válce"¹⁶⁵ zaútočili gruzínští nacionalisté proti abchazské armádě, která je ovšem během šesti dnů porazila. Tento konflikt opět nepomohl k navázání mírových rozhovorů mezi stranami konfliktu a naopak měl za následek, že ani jedna strana nebyla ochotna ke kompromisu.

¹⁶³ Tamtéž, s. 253.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 255-256.

¹⁶⁵ Srov. <http://www.e-polis.cz/mezinarodni-bezpecnost/48-gruzinsko-abchazsky-konflikt.html> [cit. 2009-03-08].

Teprve po tzv. Revoluci růží¹⁶⁶ v Gruzii v roce 2003 projevila Gruzie zájem s Abchází dále jednat. Ochotu k jednání ovšem přerušily útoky abchazských separatistů v lednu 2006 na ruské plynovody mířící do Gruzie a Arménie a zničení hlavních strategických mostů a silnic vedoucích do Gruzie. Přes útoky abchazských separatistů byla Gruzie dále ochotna jednat. V květnu 2006 předložila gruzínská strana návrh na řešení konfliktu, který obsahoval strategie a konkrétní body řešení konfliktu a obnovení důvěry mezi stranami. S návrhy řešení konfliktu přišla rovněž abchazská strana, kdy abcházský prezident S. Bagapsh předložil svůj návrh na řešení pod názvem *Klíč k budoucnosti*¹⁶⁷. Program předpokládal nezávislost Abcházie, omluvu Gruzie za politiku, kterou vůči Abcházii vedla a povinnost Gruzie zastavit politickou a ekonomickou blokádu. Návrh byl však ze strany Gruzie odmítnut, neboť byl chápán jak deklarace nezávislosti.

V roce 2008 na konferenci v Moskvě oznámili představitelé Abcházie a Jižní Osetie E. Kokojev a S. Bagapš, že hodlají prosadit všemi prostředky svoji nezávislost.¹⁶⁸ Do bojů, které probíhaly mezi Gruzii a Jižní Osetií¹⁶⁹ se záhy přidala i Abcházie, rovněž odhodlána získat vlastní nezávislost. Jejich odhodlání podpořila i ruská strana a záhy zaútočila na gruzínské základny poblíž hlavního města Tbilisi a přístav Poti a ve spolupráci s abchazskými představiteli na severovýchodě Abcházie v soutěsce Kodori, která byla ovládána gruzínskými

¹⁶⁶ V roce 1995 se stal gruzínským prezidentem bývalý sovětský ministr zahraničních věcí E. Ševarnadze. Jeho vláda trvala do roku 2003, kdy se proti jeho režimu konaly masové protesty, které byly označovány jako "revoluce růží". E. Ševarnadzeho vystřídal v prezidentském křesle M. Saakašvili.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 261.

¹⁶⁸ Srov. http://zpravy.idnes.cz/abchazie-a-jizni-osetie-chteji-nezavislost-sefove-miri-do-moskvy-photo/zahranicni.asp?c=A080814_172358_zahranicni_tha [cit. 2009-03-08].

¹⁶⁹ Jižní Osetie odmítla nabídku gruzínského prezidenta Saakašviliho na jednání o autonomním statusu a tak se Gruzie rozhodla přistoupit k násilnému řešení konfliktu. Začala odstřelovat jihoosetinské hlavní město Cchinvali a další oblasti, které byly pod kontrolou separatistů.

vojsky.¹⁷⁰ Konflikt byl Ruskem formálně ukončen 12. srpna 2008, kdy ruský prezident D. Medveděv nařídil ukončit vojenské operace v Gruzii.¹⁷¹ Ve skutečnosti docházelo ještě k dalším střetům a obě strany se vzájemně obviňovaly z rozpoutání konfliktu, jehož následky se řeší dodnes.¹⁷² Samotný konflikt mezi Gruzii a Ruskem byl pro Abcházii zlomový. Rusko totiž uznalo kromě nezávislosti Jižní Osetie také nezávislost Abcházie, avšak na mezinárodním poli se kromě Nikaragui, která rovněž uznala tuto nezávislost, nesečkala s pochopením. Rusko však na výzvy NATO a protesty Gruzie nereaguje. V současné době Abcházie spolu s Ruskem vedou dohody o stavbě dvou ruských základen ve městě Gudauta a Očamira.¹⁷³ Abcházie je hospodářsky a strategicky příliš cenným územím, než aby se jí Rusko bylo ochotno vzdát.

4.3 Shodné znaky analyzovaných konfliktů

Při podrobnějším pohledu na kyperský a gruzínsko-abcházský konflikt můžeme u obou konfliktů spatřovat řadu shodných znaků. V obou konfliktech hraje roli otázka etnická, územní, práva na sebeurčení, mezinárodní intervence, a v menší míře otázka náboženská.

Z etnického hlediska se v kyperském konfliktu střetává etnikum kyperských Řeků a kyperských Turků, přičemž jsou obě etnika podporována svými „mateřskými zeměmi“ - Tureckem a Řeckem. Etnická rovnováha je mezi nimi velice křehká a každá demografická změna může mít negativní důsledky. Na ostrově je více kyperských Řeků (asi 80%) a vlivem početní převahy se domáhají větších práv. Podobné znaky můžeme pozorovat

¹⁷⁰ Srov. http://zpravy.idnes.cz/gruzie-vyhlasila-valectny-stav-do-boju-se-zapojila-i-abchazie-plb-/zahranicni.asp?c=A080809_072208_zahranicni_jte [cit. 2009-03-08].

¹⁷¹ Srov. http://zpravy.idnes.cz/medvedev-rozkazal-konec-boju-gruzie-se-stahuje-z-abchazie-pm4-/zahranicni.asp?c=A080812_070042_zahranicni_klu [cit. 2009-03-08].

¹⁷² Srov. <http://zpravy.idnes.cz/valka-v-gruzii-0pg-/zahranicni.asp?klic=64058&o=0&> [cit. 2009-03-08].

¹⁷³ Srov. <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=628358> [cit. 2009-03-08].

i u gruzínsko-abcházského konfliktu. Jedná se o konflikt dvou etnik - gruzínského a abchazského na území Abcházie. Obě etnika jsou, stejně jako na Kypru, podporována svými „mateřskými zeměmi“ – Gruzii a Ruskou federací. V případě Ruské federace se však nejedná o podporu vlastního etnika, neboť původ Abcházců není spojován s ruským etnikem. Spjatost Abcházie s Ruskou federací a s tím spojená podpora jsou postaveny spíše na hospodářském a strategickém základě. Také v gruzínsko-abchazském konfliktu je patrná určitá demografická analogie, neboť i zde demografická nerovnováha a následné popírání kulturních a jazykových práv byla příčinou rostoucích snah prosadit vlastní nezávislost. Jedná se o období kolem roku 1931, kdy byl status Abcházie změněn na autonomní republiku a následně došlo k masovějšímu přistěhovalectví Gruzínců a započalo období gruzinizace – zakazování abchazského jazyka, zákaz islámského náboženství, zavírání abchazských škol a snaha potlačovat abchazskou kulturu.

Z územního hlediska se v kyperském konfliktu jedná o rozdílné představy územního uspořádání ostrova. Střetávají se zde řecké snahy o enosis, tedy sjednocení ostrova se samotným Řeckem a turecké snahy o taksim, tedy o rozdělení ostrova na tureckou a řeckou část. Prosazování těchto koncepcí vyvrcholilo v roce 1957 v etnický konflikt mezi kyperskými Řeky a Turky. Ani jedné straně se nepodařilo prosadit svoji koncepci, avšak řecká strana na Kypru dosáhla určitého vítězství v podobě vyhlášení nezávislé Kyperské republiky v roce 1959. Podobnou situaci můžeme spatřovat i v gruzínsko-abcházském konfliktu. I zde se střetávají rozdílné představy o územním uspořádání Abcházie. Z gruzínské pohledu můžeme najít určitou dobu řeckokyperské koncepce enosis, neboť stejně jako kyperští Řekové usilují o spojení s Řeckem, i Gruzie

usiluje o spojení celé Abcházie s Gruzii resp. zachování Abcházie pod gruzínskou správou.

V obou konfliktech se střetává rozdílné náboženství dvou etnik a v obou případech se jedná o pravoslavné křesťanství a islám. Náboženství však nehraje, jak by se mohlo na první pohled zdát, v konfliktu zásadní roli. V kyperském konfliktu měla zásadní vliv na ostrově řecká ortodoxní církev v čele s arcibiskupem Makariem III., pozdějším kyperským prezidentem, avšak jeho politika nebyla primárně ovlivňována rozdílným náboženstvím, nýbrž nacionálními tendencemi a snahou uskutečnit již dříve zmiňovanou koncepci enosis. V gruzínsko-abcházském konfliktu byly náboženské aspekty jednou z příčin, které probudily nacionalistické tendence Abcházců, avšak samotný konflikt nerozpoutaly. Jednalo se o období tzv. mahadžirství, v 19. století, kdy Gruzie i Abcházie byly pod správou Ruské říše. V tomto období docházelo k masivnímu stěhování abchazského obyvatelstva do Turecka a naopak tureckého křesťanského obyvatelstva na území Abcházie. Tím došlo k značnému úbytku Abcházců. To byla také jedna z příčin, která v nich probudila vědomí národní identity.

Pro oba konflikty je charakteristická mezinárodní intervence. Vedle mezinárodních organizací jako je OSN a EU to je v současné době, v případě kyperského konfliktu intervence Turecka a Řecka, v případě gruzínsko-abcházského konfliktu Gruzie a Ruska. Oficiální stanoviska všech zemí, proč se v konfliktu angažují, jsou jasná. Řecko a Turecko podporuje a chrání své krajany na Kypru, Rusko zase podporuje abchazské snahy o nezávislost a gruzínská snaha chrání územní celistvost Gruzie. V obou konfliktech je ovšem třeba sledovat i skryté příčiny intervence těchto zemí v konfliktech. Obě území mají něco společného. Zaujímají významnou strategickou polohu – Kypr je třetím největším ostrovem ve Středozezemním

moři a Abcházie se nachází na pobřeží Černého moře. Obě země mají výrazný hospodářský potenciál. Abcházie je pro své subtropické klima centrem cestovního ruchu, producentem čaje, tabáku a citrusových plodů. Na jihu Kypru proběhl v 80. letech 20. století jev, který bychom mohli charakterizovat jako „hospodářský zázrak“. Byly vytvořeny pracovní příležitosti, zvýšila se zemědělská a průmyslová výroba a hospodářský růst dosahoval po několik let 8 procent.¹⁷⁴

4.4 Analýza konfliktů v aplikaci na teoretické poznatky

4.1.1 Typologie analyzovaných konfliktů

Vytvoření jednotné typologie, která by byla platná za každých okolností na všechny konflikty, je velmi obtížné. Konflikty jsou procesy dynamické, mění se v čase, prostoru, jsou ovlivněny řadou faktorů a v mnoha případech nepředvídatelné. Tyto charakteristiky můžeme aplikovat i na kyperský a gruzínsko-abcházský konflikt. Následná typologie výše zmíněných konfliktů je spíše pokusem zařadit je do určitého systému, než dogmatickou typologií. Z hlediska typologie konfliktů Š. Waisové můžeme oba konflikty, z hlediska prostředků, které se v konfliktu využívají, zařadit do násilných konfliktů. Z hlediska druhů zájmů jednotlivých aktérů konfliktu (teritoriální, mocensko-politické, ideologické a ekonomické), je však typologie nejednoznačná. V obou konfliktech se totiž střetávají všechny výše zmíněné zájmy, avšak nejvíce se zde odrážejí zájmy teritoriální a v pozadí konfliktu rovněž ekonomické. V obou případech se jedná o snahu stran konfliktu získat výhradní moc nad daným územím. Z hlediska umístění konfliktu v mezinárodním systému (konflikty vnitrostátní, konflikt vnitrostátní pod vnějším tlakem a konflikty mezinárodní) je rovněž typologie analyzovaných konfliktů

¹⁷⁴ BAAR, V. Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus? Ostrava: Tilia, 2002, s. 235.

nejednoznačná. Pro oba konflikty můžeme použít charakteristiku vnitrostátního konfliktu pod vnějším tlakem, kdy se do něj ekonomicky či politicky angažují jiné státy. V kyperském konfliktu jsou zde ekonomicky i politicky angažované Turecko a Řecko – obě země v minulosti poskytly k vzájemným bojům na ostrově vojenský a finanční kapitál. V minulosti měla na Kypru své zájmy i Velká Británie, která se však ostrova vzdala v roce 1959 a ponechala si na ostrově pouze dvě vojenské základny. V gruzínsko-abcházském konfliktu je zapojeno Rusko, které rovněž poskytlo ekonomický kapitál Abcházcům pro boj s Gruzínci a v roce 2008 se politicky i vojensky zapojilo do gruzínsko-abcházského konfliktu. Oba konflikty můžeme také charakterizovat jako mezinárodní, neboť se do nich, kromě výše zmíněných zemí, zapojily i jiné státy a nadnárodní organizace jako je OSN, EU, USA.

Podle typologie F. Tesaře je možné konflikty charakterizovat jako přímé, ve kterých se jednotlivci či skupiny zaměřují na dosažení svých cílů a jediný způsob jak jich dosáhnout je zneškodnit popř. vyhnat, znehybnit zranit či podřít si protivníka. V obou konfliktech se jedná o evidentní snahy etnik dosáhnout cíle - získat území nebo dosáhnout určitého statusu pro svoji zemi. Kyperští Řekové prosazovali koncepci enosis – připojení celého ostrova k pevninskému Řecku. Kyperští Turci prosazovali koncepci taksim, tj. rozdělení ostrova na tureckou a řeckou část a vytvoření federace. Ani jedna strana nedosáhla svého cíle. V současné době je Kypr rozdělen na dvě části – Kyperskou republiku (mezinárodně uznáný stát, který je od roku 2004 členem EU) a Severokyperskou tureckou republiku (jednostranně vyhlášena kyperskými Turky v roce 1983 a dosud nikým, kromě Turecka, nebyla uznána). V gruzínsko-abcházském konfliktu zde byly snahy Gruzie o zachování územní integrity Gruzie,

v případě Abcházie snahy o samostatný stát, popř. připojení k Ruské federaci. Tyto snahy vyvrcholily v roce 2008, kdy představitelé Abcházie a Jižní Osetie veřejně deklarovali, že hodlají za každou cenu a všemi prostředky hájit svoji nezávislost. Toto prohlášení bylo jednou z příčin, která rozpoutala válku mezi Gruzii na jedné straně a Abchází společně s Ruskou federací na straně druhé. Výsledkem bylo uznání nezávislosti Abcházie a Jižní Osetie, kterou potvrdila v současné době pouze Ruská federace a Nikaragua.

4.4.2 Řešení analyzovaných konfliktů

V oblasti řešení analyzovaných konfliktů se nejvíce zapojuje OSN, která v obou zemích prosadila přítomnost mírových sborů. Na Kypru jsou to jednotky UNFICYP, v Abcházii UNOMIG. Mise UNFICYP byla ustavena v roce 1964 na základě konfliktu, jež byl rozpoután v důsledku předložení třinácti dodatků ke Kyperské ústavě prezidentem Makariem III. Na řešení kyperského konfliktu se podílela v průběhu historie řada zemí a institucí, avšak bez zjevného úspěchu. S neúspěchem se setkal Macmillanův plán předložený Velkou Británií, Achesonův plán předložený USA a plán generálního tajemníka OSN, Kofiho Annana. Ani samotná mise UNFICYP neměla příliš úspěch, neboť nedokázala zabránit dalším konfliktům po roce 1964. S neúspěchem na poli řešení konfliktů se rovněž potýkala i Abcházie. Mise UNOMIG byla ustavena po konfliktu v letech 1992-1993 mezi Abchází a Gruzii. Po podpisu mírové smlouvy 27. července 1993 došlo zároveň k ustavení této mise, která měla dohlížet nad dodržováním mírové dohody. Mise byla sestavena především z ruských vojáků, kteří nadržovali zejména abchazskému obyvatelstvu. Ani zde se však mise nesečkala s úspěchem, jelikož došlo k dalšímu rozpoutání konfliktu v letech 1998 a 2008. S návrhy na řešení konfliktu rovněž přišly

i samotné země. Gruzínský prezident předložil plán na řešení konfliktu, který obsahoval strategie a návrhy na řešení, stejně tak přišel s návrhem i abchazský prezident s programem nazvaným „Klíč budoucnosti“. Ani jeden z programů však nebyl přijat. Jistý drobný pokrok můžeme zaznamenat u kyperského konfliktu. Turecko je ochotno učinit vůči kyperské republice jisté ústupky, avšak skutečný důvod, proč tak činí je její vlastní zájem. Tedy snaha stát se členem EU.

4.2.3 Řešení analyzovaných konfliktů z etnického hlediska

Podle F.Tesaře, který hlavní rys etnického konfliktu vidí ve snaze etnických skupin potlačit, odstranit nebo se vyrovnat s vzájemnou odlišností mezi skupinami – tedy eliminace odlišnosti, kontrola odlišnosti, uznání odlišnosti, se můžeme pokusit výše uvedené konflikty takto klasifikovat, avšak klasifikace bude, jako již v mnoha případech, nejednoznačná. V průběhu historie obou konfliktů totiž docházelo k různým snahám, jak se vyrovnat s vzájemnou etnickou odlišností. V případě kyperského konfliktu zde byly snahy o uznání odlišnosti formou konsocialismu, tj. nastolení rovnosti mezi komunitami, vláda široké koalice složená z představitelů etnik a ústavním vetem pro menšiny. Určitá forma konsocialismu byla uplatněna v roce 1959, podepsáním curyšsko-londýnských dohod, která deklarovala vyhlášení nezávislé Kyperské republiky. Občané byli rozděleni podle své etnické příslušnosti do dvou skupin, existoval padesátičlenný parlament s různou mírou zastoupení kyperských Řeků a Turků, ale příslušníci každého etnika se volili zvlášť své poslance a pro přijetí zákona bylo nutné souhlasu tzv. dvojí většiny. Tedy většiny řeckých hlasů a většiny tureckých hlasů. Konsocialismus však řešení konfliktu nijak nepomohl, neboť došlo k novému rozpoutání konfliktu v roce 1963. V řešení konfliktu se rovněž prosazuje forma eliminace odlišnosti, a sice

nenásilná forma rozdělení ostrova ze strany kyperských Turků – koncepce taksim. Výše zmíněné formy řešení konfliktu však nebyly nikdy úspěšné. V abcházsko-gruzínském konfliktu se uplatňoval způsob řešení eliminace odlišnosti formou výměny obyvatel. Tyto výměny probíhaly v souvislosti s vyhlášením ruského protektorátu nad Gruzii a Abchází v roce 1801. V té době došlo k tzv. mahadžirství, kdy muslimští Abcházcí byli masově stěhováni do Turecka a naopak křesťanští obyvatelé z Turecka, aby vyrovnali demografický úbytek, stěhováni na území Abcházie.

Další způsob řešení konfliktů, který se v historii konfliktu uplatňoval, byla hegemonistická kontrola, tj. nastolení kulturní rasové či jazykové dominance a s tím související systémové potlačování odlišné kultury v oblasti jazykových práv, omezování vzdělávání a ekonomické znevýhodňování. K takovému případu došlo po roce 1931, kdy do autonomní republiky Abcházie přicházelo stále více gruzínského obyvatelstva, které početně převládalo nad Abházcí. Docházelo k uzavírání abchazských škol, abcházský jazyk se nesměl používat na veřejnosti a bylo zakázáno islámské náboženství. Ani v tomto konfliktu výše zmíněné způsoby řešení však nezabránili dalšímu vyhrcování konfliktu.

4.4.4 Stádia a průběh konfliktů

Stejně jako u problematiky typologie konfliktů, jsou i zde stádia a jejich průběh ovlivněny řadou faktorů a proto konflikty nemusejí probíhat chronologicky všemi fázemi. Podle členění konfliktů Š.Waisové, která dělí konflikty na fázi latentní, manifestační, eskalační, mrtvý bod, deeskalační, řešení konfliktu a urovnání vztahů, se můžeme pokusit o zařazení analyzovaných konfliktů do těchto fází. Jednoznačně stanovit tyto fáze je velice obtížné, neboť v průběhu jejich historie

neustále docházelo k jejich střídání. Následující tabulka č. 1 podává přehled fází jednotlivých analyzovaných konfliktů. V tabulce jsou heslovitě uvedeny jednotlivé události a fáze konfliktu.

Tabulka č. 1: Fáze analyzovaných konfliktů

Fáze konfliktu	Kyperský konflikt	Gruzínsko-abcházský konflikt
Manifestační fáze	Rok 1955: požadavek kyperského vůdce, arcibiskupa Makaria III. o osvobození Kypru z britské nadvlády. Jsou zahájena jednání mezi Kyprem, Řeckem, Tureckem a Velkou Británií. Řecko prosazuje myšlenku sjednocení Kypru s Řeckem, Velká Británie zachování Kypru pod britskou správou a Turecko navrácení ostrova v případě, že Kypr dále nezůstane pod britskou správou.	Rok 1931: status Abcházie změněn na autonomní republiku. Období gruzinizace (demografické změny obyvatelstva, potlačování abchazské kultury a jazyka) snaha Gruzínců eliminovat nacionalistické tendence Abcházců a „připoutat“ Abcházii ke Gruzii.
Eskalační fáze	<p>Rok 1957: pravicově extremistický plukovník Georgios Grivas podniká proti kyperským Turkům teroristické útoky.</p> <p>Rok 1963: Makarios III. předkládá třináct doplňků ke Kyperské Ústavě, kdy se podíl Turků v kyperské správě sníží o 10 procent a ztrácí právo veta.</p> <p>Rok 1967: generál Grivas přepadl vesnice na severu země obývané kyperskými Turky. Turci přetváří svůj administrativní orgán na „prozatímní kyperskou tureckou správu“.</p> <p>Rok 1974: vojenský převrat ze strany řecko-kyperských důstojníků. Na tuto akci záhy odpovídá Turecko invází tureckých vojsk na sever ostrova.</p> <p>Rok 1983: turecká strana vyhláší úplnou nezávislost „Turecké republiky severního Kypru“.</p> <p>Rok 1996: „Raketová krize“- prezident Kleridis hodlá rozmístit na ostrově rakety S-300 zakoupené od Rusů.</p>	<p>Rok 1990: etnický konflikt v Suchumi.</p> <p>Rok 1992: gruzínská vojska obsazují Suchumi a otvírají i druhou frontu na severu Abcházie.</p> <p>Rok 1993: Abcházci útočí na města Suchumi, Očamiru a Tkvarčeli.</p> <p>Rok 1998: Tzv. „šestidenní válka“ gruzínští nacionalisté útočí proti abchazské armádě.</p> <p>Rok 2006: útok abchazských separatistů na ruské plynovody mířící do Gruzie a Arménie a zničení hlavních strategických mostů a silnic vedoucích do Gruzie.</p> <p>Rok 2008: ruská strana útočí na základny poblíž hlavního města Tbilisi a přístav Poti. Ve spolupráci s abchazskými vojsky útočí na severovýchodě Abcházie v soutěsce Kodori, která je ovládána gruzínskými vojsky.</p>

<p>Deeskalační fáze</p>	<p>Rok 1959: Curyšsko- londýnské dohody, vyhlášení nezávislé Kyperské republiky.</p> <p>Rok 1964: OSN vydává rezoluci, která vyzývá k ukončení konfliktu. Je ustavena mise UNICYP, USA předkládají Achesonův plán.</p> <p>Rok 1974: vzájemná jednání Kypru, Turecka a Řecka. Turecko předkládá Güneşův plán.</p> <p>Rok 1975: Turecko vyhláší Federativní stát Kypr, neúspěšná jednání Makaria III. a R. Denktaşe o uspořádání Kypru.</p> <p>Rok 1998: otázka rozmístění raket vyřešena. Rakety umístěny na Krétu.</p>	<p>Rok 1993: schůzka představitelů Ruska, Abcházie a Gruzie v Soči na jednání o příměří. Je ustavena mise OSN pod názvem UNOMIG, která má za úkol dohlížet na plnění dohody o zastavení palby.</p> <p>Prosinec 1993: v Ženevě podepsáno Memorandum o vzájemném pochopení, na jehož základě se strany dohodly alespoň na dočasném přerušování bojů. Konečná dohoda o zastavení palby je podepsána v Moskvě 19. května 1994.</p> <p>Rok 2006: gruzínská strana předkládá návrh na řešení konfliktu, který obsahuje strategie a konkrétní body řešení konfliktu a obnovení důvěry mezi stranami. Abcházský prezident S. Bagapsh předkládá svůj návrh na řešení pod názvem <i>Klíč k budoucnosti</i>.</p> <p>Srpen 2008: ruský prezident D. Medveděv nařizuje ukončit vojenské operace.</p>
<p>Fáze mrtvého bodu</p>	<p>Rok 2008: vytvoření celní unie Turecka a Kyperské republiky. Turecko stále není ochotno uznat Kyperskou republiku jako samostatný nezávislý stát a společná správa ostrova je pro oba aktéry vyloučena.</p>	<p>Rok 2008: Ruský prezident D. Medveděv uznává nezávislost Jižní Osetie a Abcházie. K uznání nezávislosti se připojuje pouze Nikaragua.</p>

Analyzované konflikty se v mnohých aspektech shodují. Hlavní roli zde hraje již dříve zmíněná etnická, územní, demografická, náboženská otázka a právo na sebeurčení. Na základě těchto shodných znaků dvou analyzovaných konfliktů můžeme předpokládat, že i jiné konflikty probíhající ve světě vykazují shodné znaky. V souvislosti s tímto předpokladem se můžeme domnívat, že konflikty ve světě probíhají na základě určité analogie, kterou však není možné, díky nevyzpytatelnosti konfliktů, považovat za dogmatickou a na jejím základě předpovídat vývoj konfliktů.

5 Perspektivy ve vývoji a řešení konfliktů v 21. století

Jak již bylo několikrát zmíněno, konflikty jsou procesy dynamické, které se neustále vyvíjí, mění, vznikají a zanikají. A právě jejich nepředvídatelnost a složitost neumožňuje s jistotou říci, jak se budou konflikty ve světě vyvíjet a jak dopadnou. Výrazný zlom, který by mohl mít vliv na budoucí vývoj a vznik nových konfliktů nastal v roce 2008 vyhlášením nezávislosti Kosova. Příklad Kosova představuje určitý precedent pro etnické skupiny, které usilují rovněž o samostatnost. Příkladem může být Náhorní Karabach, Jižní Osetie, Abcházie, Severní Irsko či Baskitsko. Zde by bylo možné namítnout, že každý národ má právo na sebeurčení, avšak jak uvádí F. Tesař, řada států je dnes výrazně multietnických a dělit státy do nekonečna by ani nebylo možné, jelikož by tím utrpěla jejich funkčnost.¹⁷⁵ Můžeme se však domnívat, že vyhlášení nezávislosti Kosova inspiruje i další etnika k podobným snahám, které mohou být příčinou dalších konfliktů zejména se státy, které tato etnika obývají.

Určité perspektivy, či výhledy do budoucího vývoje konfliktů nám předkládá ve své publikaci V. Baar, který předkládá tři modely vidění světa, jimiž jsou: „*Polární vidění světa, Neorealistické vidění světa a Konfrontační vidění světa.*“¹⁷⁶ Polární vidění světa je založeno na koncepci multipolarity, která říká, že ve světě vzroste počet velmocí a nadnárodních struktur, které budou mít hlavní vliv na utváření budoucího světa. Zejména se bude jednat o USA, Rusko, Japonsko, Indii, Čínu, Brazílii a Evropskou Unii. V souvislosti s polárním viděním světa se vedle koncepce multipolarity

¹⁷⁵ TESAŘ, F. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 76.

¹⁷⁶ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002, s. 21-23.

uplatňuje rovněž koncepcce unipolarity, která spatřuje jedinou supervelmoc v USA, jež ovlivňuje světové dění.¹⁷⁷ V protikladu těchto koncepcí stojí tzv. transpolaristé, kteří zastávají názor, že „...vojenská moc už nebude v budoucnosti centrálním prvkem v mezinárodní politice. Vzhledem k rostoucí vzájemné závislosti států a nadnárodních činitelů jako jsou banky a firmy, se předpokládá snížená schopnost a motivace států vykonávat moc prostřednictvím ozbrojených zásahů v globálním měřítku.“¹⁷⁸ Neorealistické vidění světa předpovídá zvýšení krizí a válek a klade důraz na strukturu mezinárodního systému, kterou charakterizují jako anarchistickou, protože státy ve světě se obávají o vlastní bezpečnost v důsledku neexistence organizace, která by zajišťovala jejich bezpečnost a zmírňovala by tak jejich obavy, že jim hrozí nebezpečí ze strany jiného státu.¹⁷⁹ V souvislosti s touto koncepcí by se dalo namítnout, že existuje řada organizací, jako je OSN či NATO, které tuto funkci naplňují. Konfrontační model světa vychází především z díla S. Huntingtona a je založen na tezi, že: „chybné linie mezi dvěma civilizacemi nahrazují politické a ideologické hranice studené války jako body vznícení, krizí a krveprolití.“¹⁸⁰

Huntington předpovídal, že napjaté vztahy bude mít Západ zejména s jeho hlavními konkurenty, které spatřuje v islámském světě a Číně. Naproti tomu s Latinskou Amerikou nebo s Afrikou, které jsou do jisté míry na Západu závislé, bude mít konfliktů mnohem méně. Někde uprostřed bude vztah Japonska, Indie a Ruska, se kterými bude mít vzájemný vztah prvky spolupráce i konfliktu. Rovněž upozorňuje na to, že problémy Západu s ostatními společnostmi nabývají stále více na významu. Mezi hlavní problémy patří snaha Západu udržet

¹⁷⁷ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002, s. 21.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 22.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 22.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 23.

si vojenskou převahu v oblasti nukleárních, biologických a chemických zbraní, prosazování vlastních politických hodnot a institucí, vnucování ostatním civilizacím západní pojetí lidských práv a demokracie, omezování imigrantů ve snaze udržet si vlastní kulturní, společenskou a etnickou integritu.¹⁸¹ Autor se ve své knize rovněž zabývá tzv. válkami na zlomových liniích. Zlomové linie se objevují tam, kde jedna civilizace střídá druhou. Tyto války bývají dlouhé, násilné a s velkým počtem obětí. Největším problémem těchto válek je, že jsou zakořeněny v hlubokých konfliktech, které pramení z geografické blízkosti odlišných náboženství, kultur, rozdílného společenského uspořádání a odlišné historie. Proto se tyto války jen obtížně ukončují a trvalý mír je zde nepravděpodobný.¹⁸² Takovéto války probíhají zejména na zlomových liniích mezi Západem a islámským světem a mezi Západem a Asií.

Huntingtonova teorie založená na konfliktu mezi civilizacemi byla populární zejména po teroristických útocích islámských radikálů na budovy Světového obchodního střediska v New Yorku 11. září 2001. V současné době však můžeme říci, že teorie založené na vzájemných střetech odlišných civilizací již nejsou aktuální. Po konci studené války a rozpadu bipolárního světa neustále roste počet regionálních konfliktů. Nejčastější příčiny, které vedou ke vzniku regionálních konfliktů jsou: náboženská, etnická, územní identita a zisk suverenity, autonomie a práva na sebeurčení. Regionální konflikty jsou ovlivněny řadou faktorů, jsou dynamické a nevyzpytatelné, proto je téměř nemožné, předpovídat jejich budoucí vývoj a způsob ukončení.

¹⁸¹ HUNTINGTON, Samuel P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001, s. 215-216.

¹⁸² Srov. s. 297-308.

Závěr

V první kapitole jsem se zabývala teoretickým vymezením pojmů konflikt a jejich typologií. Pro množství definic a typologií konfliktů, které současná literatura nabízí, jsem ve své diplomové práci zmínila jen několik. Snažila jsem se volit takové, které zvažují různá hlediska. V druhé kapitole jsem se zabývala problematikou řešení konfliktů, postkonfliktní rekonstrukcí a otázkou prevencí konfliktů. V třetí kapitole jsem se pokusila nastínit hlavní konfliktní oblasti současnosti a některé konflikty, které v nich probíhají. V souvislosti s touto kapitolou je třeba zmínit, že nebylo možné díky limitovanému počtu stran diplomové práce charakterizovat detailně všechny konflikty světa a rovněž podat nejaktuálnější informace o daných konfliktech, neboť ty se neustále vyvíjí i po napsání této diplomové práce. Ve čtvrté kapitole jsem analyzovala kyperský a abcházsko-gruzínský konflikt. Výše zmíněné konflikty jsem si vybrala zejména proto, že se jedná o konflikty aktuální, do kterých je zapojená řada vnějších aktérů a sleduje jej celé mezinárodní společenství. Konflikty pocházejí z odlišných geopolitických sfér, avšak vykazují řady shodných znaků, na které jsem se snažila upozornit a dokázat tak, že konflikty ve světě probíhají na základě určité analogie. V souvislosti s touto analýzou byla potvrzena stanovená hypotéza, že konflikty ve světě vykazují určité shodné znaky a na základě těchto znaků lze najít analogii v průběhu výše zmíněných konfliktů.

Téma diplomové práce podněcuje k dalšímu studiu a to i v rámci výuky. Téma je možné ve výuce neustále rozšiřovat, aktualizovat a vracet se k němu. Lze jej dobře využít v rámci zeměpisu, či průřezových témat jako je Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Multikulturní výchova. U konfliktů je možné

ilustrovat mnohotvárnost současného světa – jeho multikulturalitu a globalizaci a proto není překvapením, že ve světě dochází právě díky jeho mnohotvárnosti k mnoha konfliktům.

Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1 *Kapitoly VI a VII Charty OSN* (Převzato z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> [cit. 2009-02-12].)

Graf č. 1 *Konflikty probíhající v roce 2008 podle intenzity a podle regionu* (Převzato z: http://hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2008.pdf [cit. 2009-03-29].)

Mapa č. 1 *Konflikty probíhající ve světě v roce 2008, které mají podobu vážných krizí a válek* (Převzato z: http://hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2008.pdf [cit. 2009-03-29].)

Mapa č. 2 *Územní uspořádání ostrova Kypr* (Převzato z: BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002 s. 235.)

Mapa č. 3 *Mapa Gruzie* (Převzato z: http://www.lingvistika.mysteria.cz/georgian_soubory/gg-map.gif [cit. 2009-03-29].)

Příloha č. 1 Kapitoly VI a VII Charty OSN (Převzato z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> [cit. 2009-02-12].)

KAPITOLA VI POKOJNÉ ŘEŠENÍ SPORŮ

Článek 33

1. Strany v každém sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, budou nejprve usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smířčím, rozhodčím nebo soudním, použitím oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby. 2. Rada bezpečnosti, uzná-li to za nutné požádá strany, aby řešily svůj spor takovými prostředky.

Článek 34

Rada bezpečnosti může konat šetření o každém sporu nebo každé situaci, která by mohla vést k mezinárodním třenicím nebo vyvolat spor, aby určila, zda trvání sporu nebo situace by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Článek

35 1. Každý člen Organizace spojených národů může upozornit Radu bezpečnosti nebo Valné shromáždění na každý spor nebo každou situaci povahy zmíněné v článku 34. 2. Stát, který není členem Organizace spojených národů, může upozornit Radu bezpečnosti nebo Valné shromáždění na každý spor, v němž je stranou, přijme-li napřed pro tento spor závazky pokojného řešení stanovené touto Chartou. 3. Jednání Valného shromáždění ve věcech, na které bylo upozorněno podle tohoto článku, řídí se ustanoveními článků 11 a 12.

Článek 36

1. Rada bezpečnosti může v každém období sporu povahy zmíněné v článku 33 nebo situace obdobné povahy doporučit vhodné řízení nebo způsoby postupu při úpravě. 2. Rada bezpečnosti přihlíží ke každému řízení pro řešení sporu, které strany již přijaly. 3. Činíc doporučení podle tohoto článku, Rada bezpečnosti přihlíží rovněž k tomu, že spory právní povahy by strany měly zpravidla vznášet na Mezinárodní soudní dvůr podle ustanovení jeho statutu.

Článek 37

1. Nepodaří-li se stranám urovnat spor povahy zmíněné v článku 33 prostředky v něm uvedenými, vznesou jej na Radu bezpečnosti. 2. Má-li Rada bezpečnosti za to, že trvání tohoto sporu by mohlo vskutku ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, rozhodne, zda bude jednat podle článku 36, anebo doporučí takové podmínky úpravy, jaké považuje za přiměřené.

Článek 38

Aniž jsou tím dotčena ustanovení článků 33 až 37, Rada bezpečnosti může, žádají-li to všechny strany ve sporu, činit jim doporučení pro pokojné řešení sporu.

KAPITOLA VII

AKCE PŘI OHROŽENÍ MÍRU, PORUŠENÍ MÍRU A ČINECH ÚTOČNÝCH

Článek 39

Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle článku 41 a 42, aby byl udržen nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost.

Článek 40

Aby předešla zhoršení situace, Rada bezpečnosti může, dříve než učiní doporučení nebo rozhodne o opatřeních stanovených v článku 39, vyzvat strany, o které jde, aby splnily taková zatímní opatření, jež považuje za nutná nebo žádoucí. Taková zatímní opatření nejsou na újmu práv, nároků nebo postavení stran, o které jde. Jestliže taková zatímní opatření nebudou splněna, Rada bezpečnosti k tomu náležitě přihlédne.

Článek 41

Rada bezpečnosti může rozhodnout, jakých opatření nezahrnujících užití ozbrojené síly má být použito, aby jejím rozhodnutím bylo dodáno účinnosti, a může vyzvat členy Organizace spojených národů, aby taková opatření provedli. Tato opatření mohou zahrnovat úplné nebo částečné přerušování hospodářských styků, spojů železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rádiových a jiných, jakož i přerušování styků diplomatických.

Článek 42

Má-li Rada bezpečnosti za to, že by opatření podle článku 41 nedostačovala anebo že se ukázala nedostatečnými, může podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Takové akce mohou zahrnovat demonstrace, blokádu a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů Organizace spojených národů. *Článek 43* 1. Aby přispěli k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, všichni členové Organizace spojených národů se zavazují, že Radě bezpečnosti na její výzvu a podle zvláštní dohody nebo dohod dají k dispozici ozbrojené síly, pomoc a služby nutné k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, čítajíc v to právo průchodu. 2. Taková dohoda nebo dohody určí počty a druhy sil, stupeň jejich pohotovosti a všeobecné rozmístění i ráz služeb a pomoci, jež mají být poskytnuty. 3. O této dohodě nebo dohodách bude jednáno co nejdříve na podnět Rady bezpečnosti. Uzavře je Rada bezpečnosti se členy nebo skupinami členů Organizace a budou podléhat ratifikaci signatárních států podle jejich ústavních předpisů.

Článek 44

Rozhodne-li se Rada bezpečnosti použít síly, pak dříve než vyzve členu v Radě nezastoupeného, aby poskytl ozbrojené jednotky k splnění závazků převzatých podle článku 43, pozve

ho, jestliže si to člen přeje, aby se účastnil rozhodování Rady bezpečnosti o použití kontingentů ozbrojených sil tohoto člena.

Článek 45

Aby Organizace spojených národů mohla provádět naléhavá vojenská opatření, budou členové udržovat okamžitě použitelné národní letecké kontingenty pro sdruženou mezinárodní akci donucovací. Jejich sílu, stupeň pohotovosti a plány pro jejich sdruženou akci určí Rada bezpečnosti za pomoci Vojenského štábního výboru v mezích stanovených zvláštní dohodou nebo dohodami zmíněnými v článku 43.

Článek 46

Plány na použití ozbrojených sil vypracuje Rada bezpečnosti za pomoci Vojenského štábního výboru.

Článek 47 1. Zřizuje se Vojenský štábní výbor, aby radil a pomáhal Radě bezpečnosti ve všech otázkách týkajících se vojenských potřeb Rady bezpečnosti při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, při použití sil jí poskytnutých a jejich velení, úpravě zbrojení a případném odzbrojení. 2. Vojenský štábní výbor se skládá z náčelníků štábů stálých členů Rady bezpečnosti nebo jejich zástupců. Jestliže účinné provádění úkolů vyžaduje, aby se jeho prací zúčastnil některý člen Organizace spojených národů v něm trvale nezastoupený, vyzve jej výbor k účasti. 3. Vojenský štábní výbor odpovídá pod pravomocí Rady bezpečnosti za strategické řízení všech ozbrojených sil Radě bezpečnosti poskytnutých. Otázky, které se týkají velení těmito silám, budou upraveny později. 4. Vojenský štábní výbor může se zmocněním Rady bezpečnosti a po poradě s příslušnými oblastními orgány zřídit oblastní podvýbory. *Článek 48* 1. Akce nutné k provedení rozhodnutí Rady bezpečnosti pro udržení mezinárodního míru a bezpečnosti podnikají všichni nebo někteří členové Organizace spojených národů, jak Rada bezpečnosti určí. 2. Taková rozhodnutí provádějí členové Organizace spojených národů přímo i svou akcí v příslušných mezinárodních organizacích, jichž jsou členy.

Článek 49

Členové Organizace spojených národů se spojí, aby si poskytli vzájemnou pomoc při provádění opatření, o nichž rozhodla Rada bezpečnosti.

Článek 50

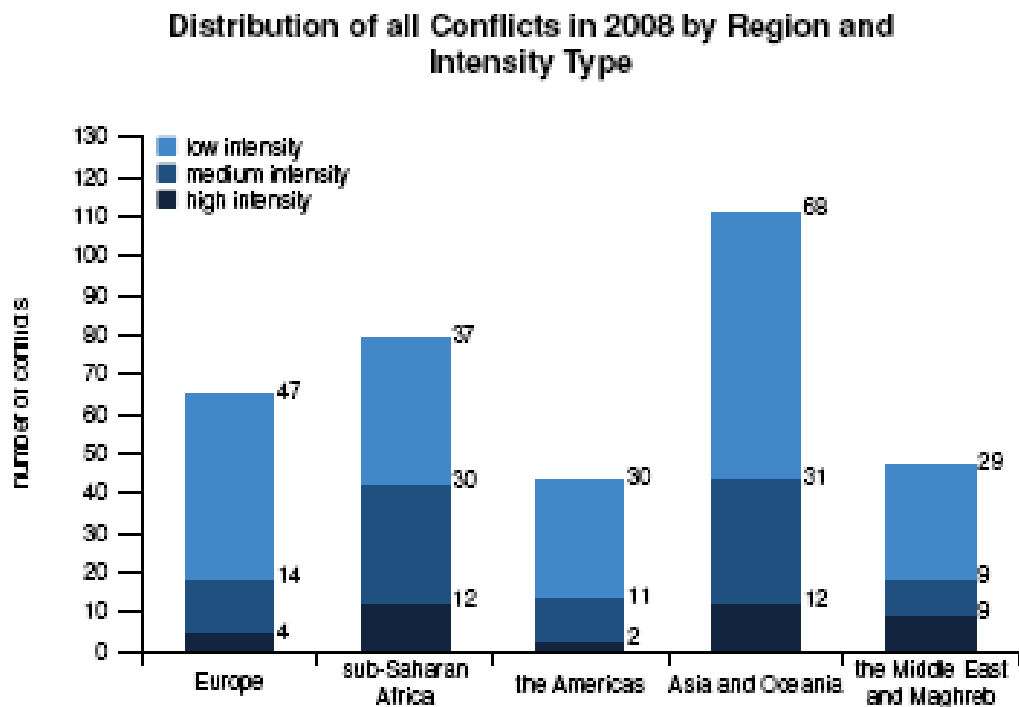
Jestliže Rada bezpečnosti podniká preventivní nebo donucovací opatření proti některému státu, pak kterýkoli jiný stát, ať člen či nečlen Organizace spojených národů, jemuž vzejdou z provádění těchto opatření zvláštní hospodářské problémy, má právo poradit se s Radou bezpečnosti o řešení těchto problémů.

Článek 51

Žádné ustanovení této Charty neomezuje, v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů, přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření k udržení

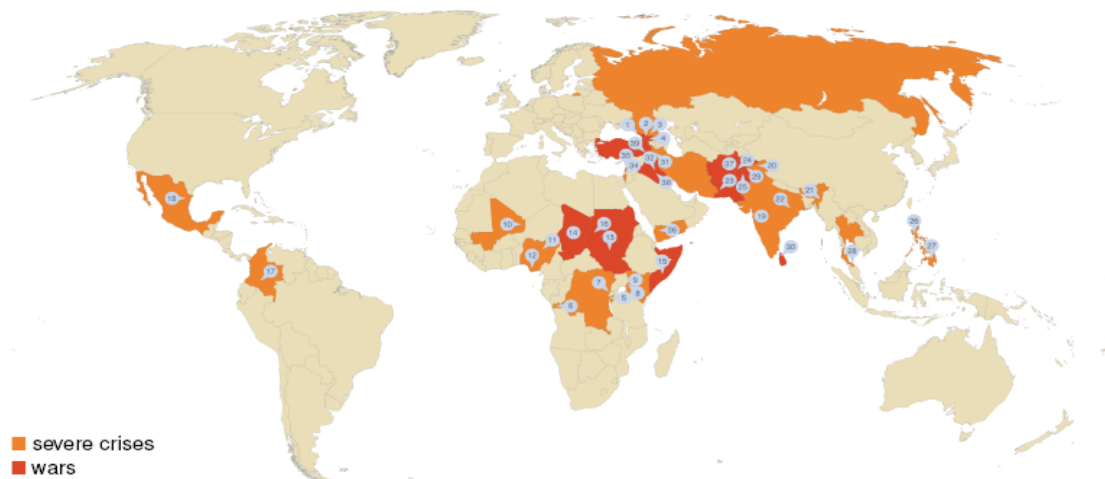
mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobranu oznámí se ihned Radě bezpečnosti; nedotýkají se nikterak pravomoci a odpovědnosti Rady bezpečnosti, pokud jde o to, aby kdykoli podle této Charty podnikla takovou akci, jakou považuje za nutnou k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Graf č. 1 *Konflikty probíhající v roce 2008 podle intenzity a podle regionu* (Převzato z: http://hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2008.pdf[cit. 2009-03-29].)

Mapa č. 1 *Konflikty probíhající ve světě v roce 2008, které mají podobu vážných krizí a válek* (Převzato z: http://hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2008.pdf[cit. 2009-03-29].)

World Map: High-Intensity Violent Conflicts in 2008

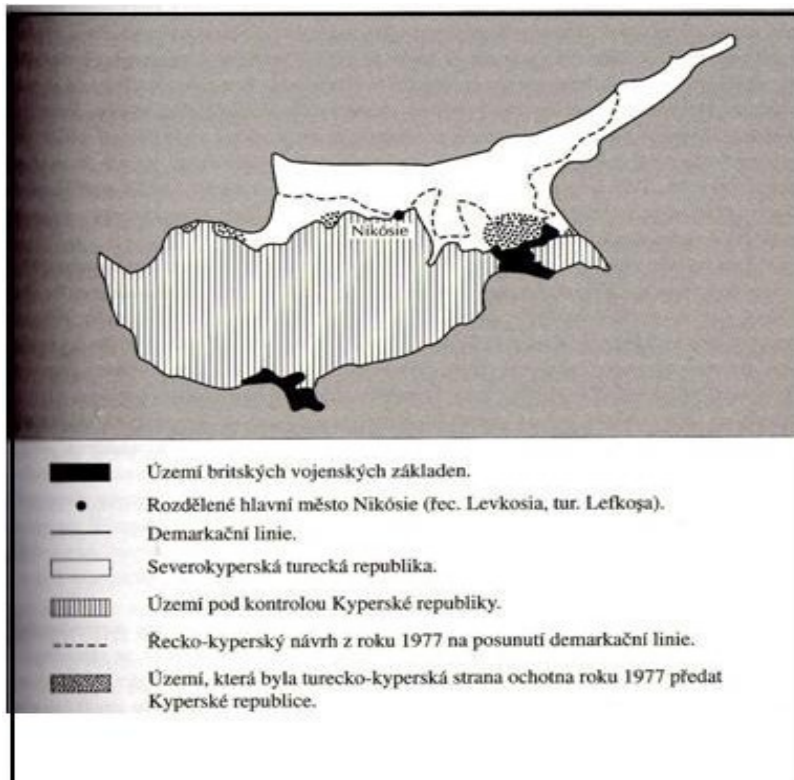

The countries affected by conflicts are marked according to the highest intensity.

Legend

Name and conflict item(s)		
Europe - severe crises		
1 Georgia (Abkhazia) - secession	19 India (Islamists) - system/ideology	
2 Georgia (South Ossetia) - secession	20 India (Kashmir) - secession	
3 Russia (Islamist rebels/Ingushetia) - secession, system/ideology	21 India (MPLF, ZRA, KCP/Manipur) - secession	
Europe - wars		
4 Russia - Georgia - international power	22 India (Naxalites) - system/ideology	
Sub-Saharan Africa - severe crises		
5 Burundi (Palipehutu-FNL/Rwasa) - national power	23 Pakistan (BLA, BRA, BLF/Balochistan) - secession, resources	
6 DR Congo (Bundu dia Kongo) - autonomy, system/ideology	24 Pakistan (North and South Waziristan) - autonomy, system/ideology	
7 DR Congo (CNDP) - regional predominance, resources, other	25 Pakistan (Sunnites - Shiites) - system/ideology, regional predominance	
8 Kenya (opposition) - national power	26 Philippines (CPP, NPA) - system/ideology	
9 Kenya (SLDF) - regional predominance	27 Philippines (MILF/Mindanao) - autonomy, system/ideology, resources	
10 Mali (Tuareg/Kidal) - autonomy, resources	28 Thailand (Muslim separatists/southern border provinces) - secession, system/ideology	
11 Nigeria (Christians - Muslims) - system/ideology	Asia and Oceania - wars	
12 Nigeria (MEND, Ijaw/Niger Delta) - regional predominance, resources	29 Pakistan (Islamists) - system/ideology, national power	
13 Sudan (SPLM/A / South Sudan) - territory, secession, resources	30 Sri Lanka (LTTE) - secession	
Sub-Saharan Africa - wars		
14 Chad (various rebel groups) - national power	The Middle East and Maghreb - severe crises	
15 Somalia (UIC) - system/ideology, national power	31 Iran (PJAK/Kurdish areas) - autonomy	
16 Sudan (Darfur) - regional predominance, resources	32 Iraq (al-Zarqawi group/AQI) - system/ideology, national power	
The Americas - severe crises		
17 Colombia (FARC) - system/ideology, regional predominance, resources	33 Iraq (insurgents) - system/ideology, national power	
18 Mexico (drug cartels) - regional predominance, resources	34 Israel (PNA, al-Fatah, Hamas/Palestine) - secession, system/ideology, resources	
Asia and Oceania - severe crises		
	35 Lebanon (religious groups) - system/ideology, national power	
	36 Yemen (Believing Youth Movement) - system/ideology	
	The Middle East and Maghreb - wars	
	37 Afghanistan (Taliban) - system/ideology, national power	
	38 Iraq (al-Sadr group) - system/ideology, national power	
	39 Turkey (PKK/KONGRA-GEL / Kurdish areas) - autonomy	

Mapa č. 2 Územní uspořádání ostrova Kypr (Převzato z: BAAR, V. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia, 2002 s. 235.)

Mapa č. 3 Mapa Gruzie (Převzato z: http://www.lingvistika.mysteria.cz/georgian_soubory/gg-map.gif [cit. 2009-03-29].)

Seznam použité literatury a elektronických zdrojů

Literatura:

BAAR Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava Tilia, 2002, 1. vydání, 415 stran, ISBN: 80- 86101-40-1

HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci. Nepřátelé nebo spojenci?* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2000, ISBN: 80-7106-378-9

HUNTINGTON, Samuel P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu.* Praha: Rybka Publishers, 2001, 1. vydání, 447 stran, ISBN: 80-86182-49-5

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova, příručka nejen pro učitele.* Praha: Triton, 2006, 1. vydání, 263 stran, ISBN: 80-7254-866-2

ŠLACHTA, M. *Ohniska napětí ve světě.* Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2007, 1. vydání, ISBN: 978-80-7011-926-6

ŠMÍD, Tomáš, VAŘURA, Vladimír. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, 1. vydání, 278 stran, ISBN:978-80-7325-126-0

TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty.* Praha: Portál, 2007, 1. vydání, 251 stran, ISBN:

TERNON, Yves. *Genocidy XX.století,Zločinný stát.* Praha: Thermis, 1997, 1. vydání, ISBN:80-85821-45-1

TOMEŠ, J. a kol. *Konflikt světů a svět konfliktů*. Praha: Nakladatelství P3K, 2007, 1. vydání, ISBN:978-80-903587-6-8

VRANÝ, Jan. *OSN a konflikty v rozvojovém světě se zaměřením na Afriku*. *Mezinárodní politika*, 2002, roč. 9, č. 26, s. 12-15.

WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, 1. vydání, 206 stran, ISBN: 80-71783-90-0

Elektronické zdroje:

http://hiik.de/de/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2008.pdf [cit. 2009-03-29].

http://www.rmv.cz/?c_id=345 [cit. 2009-03-16].

<http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/133391-kosovo-vyhlasilo-nezavislost.html> [cit. 2009-03-15].

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=618804> [cit. 2009-03-15].

<http://www.euroskop.cz/38/9790/clanek/mise-eu-s-nazvem-eulex-zahajila-cinnost-v-kosovu/> [cit. 2009-03-15].

http://zpravy.idnes.cz/samostatnemu-kosovu-je-rok-problemy-trvaji-fze-/zahranicni.asp?c=A090217_082600_zahranicni_ad [cit. 2009-03-15].

<http://kurdove.ecn.cz/statistiky.shtml> [cit. 2009-03-16].

<http://zpravy.idnes.cz/abchazie-a-jizni-osetie-chteji-nezavislost-sefove-miri-do-moskvy-pho->

[/zahranicni.asp?c=A080814_172358_zahranicni_tha](#) [cit. 2009-03-08].

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/asie-a-pacifik/clanek.phtml?id=631573> [cit. 2009-03-16].

<http://www.e-polis.cz/mezinarodni-bezpecnost/34-konflikty-subsaharske-afriky.html>
[cit. 2009-02-20].

http://www.unhcr.cz/dokumenty/state2000_10.pdf [cit. 2009-02-20].

<http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/pi-3-055.pdf> [cit. 2009-03-08].

<http://www.psp.cz/kps/pi/PRACE/pi-3-055.pdf> [cit. 2009-03-08].

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=295684> [cit. 2009-03-08].

<http://www.euroskop.cz/38/10794/clanek/znovusjednoceni-kypru-v-ramci-evropske-unie> [cit. 2009-03-08].

<http://www.e-polis.cz/mezinarodni-bezpecnost/48-gruzinsko-abchazsky-konflikt.html> [cit. 2009-03-08].

<http://zpravy.idnes.cz/abchazie-a-jizni-osetie-chteji-nezavislost-sefove-miri-do-moskvy-pho->
[/zahranicni.asp?c=A080814_172358_zahranicni_tha](#) [cit. 2009-03-08].

<http://zpravy.idnes.cz/gruzie-vyhlasila-valecny-stav-do-boju-se-zapojila-i-abchazie-plb->

[/zahranicni.asp?c=A080809_072208_zahranicni_jte](#) [cit. 2009-03-08].

<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> [cit. 2009-02-12].

http://zpravy.idnes.cz/medvedev-rozkazal-konec-boju-gruzie-se-stahuje-z-abchazie-pm4-/zahranicni.asp?c=A080812_070042_zahranicni_klu [cit. 2009-03-08].

<http://zpravy.idnes.cz/valka-v-gruzii-0pg-/zahranicni.asp?klic=64058&o=0&> [cit. 2009-03-08].

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=628358> [cit. 2009-03-08].

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Olga Hajduková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2009

Název práce:	Regionální konflikty současnosti
Název v angličtině:	Current Regional Conflicts
Anotace práce:	Cílem této diplomové práce je poukázat na problematiku konfliktů ve světě a zdůraznit existenci různých hledisek chápání konfliktů a jejich řešení, charakterizovat hlavní konfliktní oblasti současného světa, analyzovat vybrané konflikty a upozornit tím na jistou analogii či podobnost zdánlivě odlišných konfliktů ve světě a v neposlední řadě nastínit perspektivy ve vývoji konfliktů a jejich řešení.
Klíčová slova:	Typologie konfliktů, řešení konfliktů, prevence konfliktů, postkonfliktní rekonstrukce, hlavní konfliktní oblasti současnosti, kyperský konflikt, gruzínsko-abchazský konflikt
Anotace v angličtině:	The aim of this thesis is to point out the concepts of world conflicts and to emphasize the existence of different aspects that contribute to the understanding and resolution of such conflicts. It also strives to identify the prevailing conflict areas in the contemporary world setting, while finding certain analogies and commonalities among seemingly different conflict scenarios. The conclusion aims to outline the long-term perspectives of conflict development and resolution strategies.
Klíčová slova v angličtině:	Typology of Conflicts, Conflict Resolution, Conflict Prevention, Peace-building, Contemporary World Conflict Areas, Cyprus, Georgian-Abkhazian conflict
Přílohy vázané v práci:	5
Rozsah práce:	99 stran
Jazyk práce:	český